

Afstudeeronderzoek

Omgaan met eilanderinitiatieven op

Vlieland

Sil Oosterbaan
Ruimtelijke Ordening & Planologie
Hogeschool Utrecht
30 mei 2017

Colofon

Sil Oosterbaan
Ruimtelijke Ordening & Planologie
Sil.oosterbaan@student.hu.nl
Hogeschool Utrecht
TROP-V15AFO-14
1644258

Jaap Warmenhoven
Twynstra Gudde
Senior adviseur
Jwm@tg.nl

Bas Ouwehand
Rik den Houting
Hogeschool Utrecht
Bas.ouwehand@hu.nl
Rik.denhouting@hu.nl

30 mei 2017

Voorwoord

“Duurzaamheid is de genezing voor onze aarde.” Dit doorzag ik in een werksessie met ambtenaren van de provincie Overijssel die de urgentie van duurzaamheid willen verhogen onder de Overijsselse gemeenten. Duurzaamheid moet niet langer een keuze zijn, het moet tot een van de beginselen behoren. De quote is ontstaan toen de aarde met het menselijke lichaam werd vergeleken. Als ons lichaam ziek is, moeten we het genezen. Op dit moment is de aarde ziek. Duurzaamheid is het medicijn. Klimaatverandering is een maatschappelijk probleem. Overheden kunnen dit probleem niet alleen oplossen, hiervoor hebben zij hulp nodig van haar inwoners.

Mijn naam is Sil Oosterbaan, 22 jaar en getogen Vlieland. In 2013 vertrok ik vanaf het hoge noorden naar het gezellige Utrecht om te starten met mijn studie Ruimtelijke Ordening en Planologie. Al vanaf mijn eerste jaar merkte ik dat duurzaamheid mij interesseert. De gemeente Vlieland heeft de ambitie om energie zelfvoorzienend te zijn in 2020. Dit is een uitdaging. De gemeente kan deze doelstelling niet alleen halen en ziet in dat ze de hulp van de Vlielanders nodig heeft. Organisatieadviesbureau Twynstra Gudde heeft een middel bedacht om gemeenten succesvol te kunnen laten samenwerken met de samenleving. Voor mijn onderzoek zag een mooie kans om het gemeentelijke probleem van Vlieland met het hulpmiddel van Twynstra Gudde te combineren.

In mijn onderzoek ga ik op zoek naar de momenten dat eilanders initiatief nemen. Ik ben benieuwd wanneer burgers gaan meebewegen in een gemeentelijke doelstelling. Die momenten zijn belangrijk aangezien de gemeente Vlieland haar bevolking graag initiatief ziet nemen. Hiermee probeer ik de gemeente te helpen in het bewerkstelligen van de maatschappelijke doelstelling om energie zelfvoorzienend te zijn in 2020.

In samenwerking met mijn bedrijfsbegeleider Jaap Warmenhoven heb ik de onderzoeksvraag voor mijn scriptie opgesteld. Het was een ambitieus en complex onderzoek. In de beginfase van het onderzoek was het onderwerp abstract. Door middel van kwalitatief onderzoek heb ik mijn hoofdvraag uiteindelijk kunnen beantwoorden. Mede dankzij een goede en fijne begeleiding van Jaap. Hiervoor wil ik hem heel erg bedanken, zonder jou was het niet gelukt. Daarnaast wil ik de Vlielanders, mijn docenten en de adviseurs van Twynstra Gudde bedanken voor hun tijd om me te helpen in het onderzoek.

Ik hoop dat ik u kan inspireren.

Sil Oosterbaan

30 mei 2017, Utrecht

Inhoudsopgave

Colofon	2
Voorwoord	3
Samenvatting	6
Abstract	7
1. Inleiding	9
1.1 Probleemstelling	9
1.2 Scope	9
1.3 Hoofd- en deelvragen	10
1.4 Leeswijzer	10
2. Theoretisch kader	11
2.1 Toen en nu: de netwerksamenleving	11
2.2 Burgerparticipatie brengt verandering	11
2.3 Burgerinitiatief zet de ladder op scherp	13
2.4 CLEAR-model: voor een veranderende samenleving	13
2.6 ONAF, het nieuwe SMART: voor succesvolle samenwerking	13
2.5 Een vooruitblik naar 2025	15
3. Onderzoeksmethoden	16
3.1 Deskresearch	16
3.2 Interviews	16
3.3 Brainstormsessies	17
3.4 Onderzoeksstrategie	17
3.5 Onderzoeksgroep	18
3.6 Validiteit	18
4. Context	19
4.1 Vlieland	19
4.2 Ambitie gemeente Vlieland	20
4.3 Betrokken partijen	20
4.3.1 Gemeente Vlieland	20
4.3.2 Stichting Urgenda	21
4.3.3 Stichting Lab Vlieland	21
4.3.4 Werkgroep 2020	21
4.3.5 Energie coöperatie Vlieland (ECV)	21
4.3.6 Ondernemers Vereniging Vlieland (OVV)	22
4.3.7 Vlieland Duurzaam!	22
4.4 Tijdlijn	22
5. Resultaten	24
5.1 Scenario van de gemeente Vlieland	24
5.2 Scenario van de externe partijen	27
5.3 Scenario van de bewoners	29
6. Terugkoppeling theorie	33
6.1 Positie gemeente Vlieland	33
6.2 Ruimte voor initiatief	33
7. Bespreking resultaten	35
7.1 Eerste deelvraag	35
7.2 Tweede deelvraag	35

7.3 <i>Derde deelvraag</i>	36
7.4 <i>Vierde deelvraag</i>	36
Conclusie	38
Aanbevelingen	40
Bibliografie	43
Afkortingen en begrippen	45
<i>Afkortingen</i>	45
<i>Begrippen</i>	45
<i>Communicatiemiddelen</i>	45
Bijlagen	46
1. Interviews	46
1.1 Interview burger	46
1.2 Interview gemeente Vlieland	47
1.3 Interview externe partijen	48

Samenvatting

“Wij zijn de eerste generatie die het effect van klimaatverandering voelt en de laatste generatie die er wat aan kan doen.” – Barack Obama (The Washington Post, 2015).

De Waddeneilanden hebben in 2007 het ambitiemanifest ‘de energieke toekomst’ ondertekend. In het manifest hebben de eilanden afgesproken om in 2020 zelfvoorzienend te zijn in de water- en energievoorziening. Dit onderzoek richt zich op het Waddeneiland Vlieland. In de eerste jaren is er weinig gebeurd in het behalen van de doelstelling. Vanaf 2011 zijn er langzaam wat activiteiten op gang gekomen. De gemeente Vlieland ziet steeds meer in dat zij de hulp van de bewoners nodig heeft om de doelstelling te kunnen behalen.

Uit de praktijk blijkt dat lokale overheden het moeilijk vinden om samen te werken met de bevolking. Deze samenwerking vraagt om een nieuwe manier van werken. De gemeente Vlieland ziet graag dat de eilanders actief betrokken raken en meer verantwoordelijkheid nemen voor de doelstelling. Er zijn meerdere theorieën die lokale overheden kunnen helpen samen te werken met de initiatiefrijke samenleving. Een van deze theorieën is ‘ONAF, het nieuwe SMART’. Een hulpmiddel bedacht door organisatieadviesbureau Twynstra Gudde die aan de hand van de vier parameters Open, Nuttig, Aanstekelijk en Flexibel beoordeelt of overheidshandelen uitnodigt tot een actieve rol van bewoners. ONAF gaat over wat de overheid doet om mensen te enthousiasmeren en aan te zetten tot eigen actie en initiatief. De beleving van de bewoners is hierbij belangrijk. Het instrument ONAF is in dit onderzoek beschouwd als hypothese.

In het onderzoek staat centraal in hoeverre de gemeente Vlieland erin slaagt eilanders actief te betrekken bij de doelstelling en in hoeverre ONAF een kansrijk perspectief biedt om hier succesvoller in te zijn. Om hier een antwoord op te geven is er gekeken naar verslagen, verschillende huis-aan-huis bladen en alle gemeentelijke nieuwsbrieven uit 2017. Daarnaast zijn er veertien interviews uitgevoerd onder de gemeente, externe partijen en bewoners. Het blijkt dat de gemeente Vlieland en de bewoners de afgelopen jaren relatief weinig activiteiten hebben ondernomen die een bijdrage leveren aan de doelstelling van een zelfvoorzienend Vlieland in 2020, en deze doelstelling wordt door verschillende betrokkenen dan ook gezien als niet (meer) haalbaar. Om die reden is er samen met eilanders en derden besloten om de doelstelling voor 2020 bij te schaven: een CO₂ vrij eiland in 2020. De gemeente Vlieland ziet graag de eilanders meer verantwoordelijkheid nemen voor de ambitie. Zij wil zelf een stimulerende en faciliterende rol aannemen. Om deze rol te ondersteunen heeft de gemeente externe partijen ingehuurd. Deze partijen hebben de opdracht gekregen om een aanjagende rol te nemen in het behalen van de doelstelling.

Kijkend naar de parameters van ONAF ervaren alleen de eilanders die zich op dit moment actief inzetten voor duurzaamheid de gemeente als open. De bewoners zien ook niet veel nut in de huidige doelstelling, actieve eilanders zijn intrinsiek gemotiveerd om energiekosten te besparen of klimaatverandering tegen te gaan. Desondanks vinden bewoners het wel belangrijk om een doelstelling te hebben. De gemeente geeft aan nauwelijks in te spelen op kwaliteiten van de eilanders. Ze geeft ook aan hierin te willen veranderen. De gemeente is enigszins flexibel, altijd bereid te luisteren, maar zodra ideeën concreet worden verzanden ze al snel in procedures. Dit gaat ten koste van de energie van de actieve burger.

Vanuit de parameters van ONAF is het interessant voor de gemeente om mensen meer te gaan aanspreken op hun eigen kwaliteiten. Dit is tot nu toe niet gebeurd. De huidige communicatiemiddelen slaan niet aan op de niet of nauwelijks actieve burgers. Dit betekent niet dat de communicatiemiddelen slecht zijn. De prioritering van informatie moet echter heroverwogen worden. Daarnaast kan er gekeken worden naar eventueel nieuwe communicatiemiddelen. De gemeente geeft aan hierin te willen veranderen. Het is belangrijk dat de gemeente een actieve rol inneemt zolang niemand anders dat doet. Een terugkerend onderwerp is verantwoordelijkheid. Wie verantwoordelijkheid heeft, is belangrijk bij een maatschappelijk probleem.

Abstract

“We are the first generation to feel the effect of climate change and the last generation who can do something about it.” – Barack Obama (The Washington Post, 2015).

In the year of 2007 the councils of the Dutch islands signed the ambition ‘the energetic future’. In the ambition, the islands agreed to be water and energy self-sufficient in 2020. This research focuses on the island Vlieland. In the first years after 2007, almost nothing happened to reach the ambition. From the year of 2011, some activities have slowly started. The municipality of Vlieland is seeing more and more that it needs the help of its residents to achieve the goal in 2020.

Local authorities find it difficult to work with the society. The co-operation requires a new way of working. The municipality of Vlieland would like to see the islanders actively involved and take more responsibility to reach the ambition. There are several theories that can help local governments to work together with the initiative-rich society. One of these theories is ONAF, the new SMART. A tool designed by organizational advisory agency Twynstra Gudde. The tool helps governments to work in a way that residents get the opportunity to participate actively. Therefore, the tool uses four parameters Open (open), Nuttig (useful), Aanstekelijk (catching) and Flexibel (flexible). The inhabitants perception is important. In this research, the instrument ONAF is considered as hypothesis.

The research focuses on the extent to which the municipality of Vlieland succeeds in actively engaging islanders to the ambition, and to what extent ONAF offers a prospective perspective to be more successful. In order to provide an answer, reports, various home-based sheets and all the municipal newsletters from 2017 are researched. In addition, fourteen interviews were conducted among the municipality, external parties and residents. It appears that relatively seen, not many activities have been taken in the recent years that contribute to the ambition. The municipality sees that a self-sufficient island in 2020 is not feasible. The municipality of Vlieland would like to take a stimulating and facilitating role and see the islanders take more responsibility for the ambition. In order to support this role, the municipality has hired external parties for more knowledge. The also have been commissioned to take on a leading role to achieve the ambition. Residents get the idea that the municipality is not very involved and think that it's communicates weakly.

Looking at the parameters of ONAF, only the islanders who are actively committed to sustainability experience the municipality as open. The residents do not see much use in the current ambition, initiative-rich islanders are intrinsically motivated to save energy costs or to combat the changing climate. Nevertheless, residents think it's important to have an ambition. There are islanders who have qualities, but the municipality is barely making use of these qualities. The local government wants to change their current way of working. They are somewhat flexible and always willing to listen, but as soon as ideas become specific, they soon disappear in procedures. It is at the expense of the energy of the willing citizen.

Looking at the parameters of ONAF, it is interesting for the municipality to engage people in their own qualities. This has not happened so far. The current means of communication do not affect the non or barely active citizens. Nevertheless, the current means of communication must be maintained. However, the municipality should be prioritizing their ambitions. The municipality of Vlieland can also look at any new communication tools. It is important that the municipality takes an active role as long as no one else does. A recurring subject is responsibility. Whoever has responsibility is important in a social issue.

1. Inleiding

1.1 Probleemstelling

Op 23 september 2014 twitterde voormalig president Barack Obama: “Wij zijn de eerste generatie die het effect van klimaatverandering voelt en de laatste generatie die er wat aan kan doen”. Een jaar later, op 3 augustus 2015, geeft Obama een speech in het Witte Huis waarin hij benadrukt dat dit het moment is om het goed te maken. Er is geen Plan B (The Washington Post, 2015).

In 2015 is het gebruik van hernieuwbare energie uitgekomen op 5,8% van het totale energieverbruik in Nederland (CBS, 2016). Dit is een stijging van 0,3% ten opzichte van 2014. In 2020 moet dit aandeel zijn gestegen naar 20%. Dat is op Europees niveau afgesproken. Als de bestaande trend zich gestaag doorzet, zitten we echter in 2020 op 7,3% hernieuwbare energie. Wat is er nodig om de benodigde stappen te zetten in dit maatschappelijke probleem? Is dit vooral een opdracht voor de overheid?

De overheid heeft een lange tijd volgens een top-down methode beleid opgesteld. Verandering start bij de overheid. Deze vorm voor het maken van beleid bouwde zich uit na de Tweede Wereldoorlog. Nederlandse burgers zijn jarenlang verzorgd door de overheid. De markt is echter dynamisch en verandert voortdurend. Overheidstaken en -bevoegdheden zijn vanaf het begin van de 21^e eeuw meer verschoven naar maatschappelijke partijen (Snoeker, 2014). Beleidsdoelen zijn over het algemeen niet te behalen zonder dat de overheid samenwerkt. Meer vraag naar flexibiliteit, ruimte en samenwerking heeft tot gevolg dat er een verschuiving is opgetreden van een top-down naar een bottom-up methode.

Een bottom-up methode vraagt aan gemeenten een andere manier van werken. De praktijk leert dat er ambtelijke wil aanwezig is, maar dat gemeenten het moeilijk vinden om de huidige manier van werken te veranderen. Bovendien speelt er een paradox, die de vraag taai maakt: hoe stimuleert men iemand anders z'n initiatief? Organisatieadviesbureau Twynstra Gudde ziet dat gemeenten hulp kunnen gebruiken en heeft hiervoor verschillende hulpmiddelen en interventies ontwikkeld. Eén daarvan is ONAF, het nieuwe SMART. Deze werkvorm is ontstaan in samenwerking met ambtenaren en bewoners uit de praktijk. Hoe kan de overheid ruimte laten voor initiatief? ONAF geeft houvast aan overheden die willen samenwerken met de initiatiefrijke samenleving. ONAF kijkt aan de hand van de parameters Open, Nuttig, Aanstekelijk en Flexibel of overheidshandelen uitnodigt tot een actieve rol van bewoners. Het instrument en de gedachte achter ONAF is in dit onderzoek beschouwt als hypothese.

Dit onderzoek richt zich op het Waddeneiland Vlieland. De kans dat het mondiale klimaatprobleem met dit onderzoek oplost is afwezig, maar misschien dat op kleinere schaal wel verandering in de goede richting mogelijk is. Dit onderzoek moet de gemeente Vlieland meer bewustmaken van haar huidige manier van samenwerken met de bevolking. In de aanbeveling staat een advies aan de gemeente Vlieland in hoeverre zij erin slaagt burgers bij een gemeentelijke ambitie te betrekken. Aan de hand van de vier parameters van ONAF is gekeken hoe de gemeente Vlieland dit beter kan doen.

1.2 Scope

Het is niet altijd duidelijk hoe maatschappelijke veranderingen ontstaan. Soms biedt de overheid ruimte en speelt de burger hierop in. Dit hoeft niet altijd, soms neemt de burger een initiatief zonder dat de overheid er bij betrokken is. Kortom: het kan van beide kanten komen. Dit onderzoek richt zich op Vlieland en kijkt hoe de actieve rol van de burgers ontstaat bij een gemeentelijke doelstelling. Dit onderzoek moet inzicht verschaffen in wat wel en niet werkt op het moment dat een lokale overheid probeert ruimte te bieden aan de initiatieven van burgers, en hen in een actieve rol betreft bij een maatschappelijk vraagstuk.

In 2007 legden de eilanden Texel, Vlieland, Terschelling, Ameland en Schiermonnikoog de ambitieuze doelstelling vast om in 2020 zelfvoorzienend te zijn op het gebied van duurzame energie en water (Haan, z.j.). Deze ambitie kunnen de gemeenten niet alleen realiseren, hiervoor hebben zij

hulp nodig van de bewoners, ook wel eilanders genoemd. Gemeenten en ondernemers van de eilanden zijn ervan overtuigd dat de energieambitie zorgt voor kwaliteit en onderscheidend vermogen.

1.3 Hoofd- en deelvragen

Tegen deze achtergrond, een groot maatschappelijk probleem en een overheid die zoekt naar haar rol, staat de volgende vraag in dit onderzoek centraal:

‘In hoeverre slaagt de gemeente Vlieland erin eilanders actief te betrekken bij de doelstelling voor de energietransitie, en in hoeverre biedt ONAF een kansrijk perspectief op hoe ze hierbij succesvoller kan zijn?’

Om deze vraag te kunnen beantwoorden zijn de volgende deelvragen opgesteld:

‘Welke activiteiten heeft de gemeente Vlieland de afgelopen jaren ondernomen richting bewoners om hen actief te betrekken bij de doelstelling energie zelfvoorzienend in 2020?’

‘Hoe zijn deze activiteiten door verschillende bewoners ervaren, en in welke mate heeft dit geleid tot een actieve(re) houding van de bewoners?’

‘In hoeverre is samenwerking tussen gemeente, bewoners en derden ontstaan die bijdraagt aan de doelstelling energie zelfvoorzienend in 2020?’

‘Welk beeld komt naar voren als het handelen van de gemeente wordt gelegd langs de vier parameters van ONAF?’

1. *‘Hoe open is de gemeente Vlieland tegen over haar inwoners met betrekken tot de energieambitie?’*
2. *‘In welke mate wordt de doelstelling energie zelfvoorzienend in 2020 van de gemeente Vlieland door bewoners als nuttig ervaren?’*
3. *‘Hoe aanstekelijk wordt het beleid van de gemeente Vlieland ervaren door haar inwoners?’*
4. *‘In hoeverre is de gemeente Vlieland flexibel voor eilanderinitiatieven?’*

1.4 Leeswijzer

Het eerste hoofdstuk maakt duidelijk welk probleem zich op dit moment voordoet en wat het doel van dit onderzoek is. Het klimaat verandert en de manier waarop de overheid hiermee omgaat is ook aan het veranderen. Het is een mondiaal probleem. Dit onderzoek focust zich op Vlieland. Het tweede hoofdstuk bestudeert de literatuur die relevant is voor het onderzoek. Het hoofdstuk richt zich op de veranderende samenleving, verschillende manieren voor het nemen van initiatief en twee modellen die de overheid helpen om ruimte te laten voor initiatief. Hierop volgt het hoofdstuk met de onderzoeksmethoden. Hierin wordt duidelijk op welke manier er te werk is gegaan. In de volgende hoofdstukken zijn de resultaten behandeld die uit het onderzoek naar voren zijn gekomen. Dit is op een verhalende wijze gedaan vanuit de oogpunten van gemeente, externe partijen en bewoners van het eiland. Hierop volgt het hoofdstuk met een terugkoppeling op de theorie. Aansluitend volgt de conclusie en het document sluit af met een aanbeveling aan de gemeente Vlieland en Twynstra Gudde.

2. Theoretisch kader

In dit hoofdstuk kijk ik naar de wetenschappelijke literatuur over burgerinitiatieven. Hiervoor kijk ik eerst naar een theorie over de samenleving waarin we leven. Volgens de Spaanse socioloog Castells is het voor overheden steeds moeilijker om een ruimte in te richten zonder inbreng van andere partijen. Omdat ik geïnteresseerd ben wanneer deze partijen inbreng geven kijk ik naar verschillende theorieën over vormen van initiatief en de daarbij behorende bestuursstijl van de overheid. Uit de praktijk blijkt dat overheden het moeilijk vinden om samen te werken met de bevolking. Daarom ga ik in op twee modellen die inzichtelijk maken onder welke voorwaarden de overheid ruimte kan bieden voor initiatieven aan burgers. Tot slot ga ik in op een theorie van de Vereniging Nederlandse Gemeenten waarin creatieve geesten een vooruitblik doen op het jaar 2025 over de nieuwe overheid in relatie met de nieuwe burger.

2.1 Toen en nu: de netwerksamenleving

Manuel Castells, een Spaanse socioloog, bracht in 1996 meerdere publicaties uit in een trilogie genaamd *The Information Age: Economy, Society and Culture*. Castells doet in deze trilogie een voorspelling op de samenleving van de toekomst. Deze samenleving noemt hij de netwerksamenleving. De theorie van Castells is relevant omdat de netwerksamenleving gevolgen heeft voor de ruimtelijke ordening. De openbare ruimte krijgt steeds meer een sociale constructie. De doorslaggevende stem van de overheid om de ruimte naar waarheid in te richten, bestaat niet in de theorie van Castells. Verschillende partijen kennen hun eigen waarheid. Het is voor overheden steeds moeilijker om een ruimte in te richten, zonder inbreng van andere partijen. Om eenieder ruimte te bieden aan zijn waarheid is participatie door de bevolking een logische ontwikkeling (Schreurs, 2011).

2.2 Burgerparticipatie brengt verandering

Koning Willem-Alexander sprak in de troonrede van 2013 over de participatiesamenleving. De verzorgingsstaat verandert langzaam maar zeker in de participatiesamenleving (Tweede Kamer, 2014). In deze samenleving gaat de overheid uit van de eigen kracht en zelfredzaamheid van de burgers. De onderlinge afhankelijkheid tussen burgers en overheid, die mede door de netwerksamenleving is ontstaan, heeft tot gevolg gehad dat interactief beleid steeds vaker voor komt. Interactief beleid is “een wijze van beleid voeren waarbij een overheid in een zo vroeg mogelijk stadium burgers, maatschappelijke organisaties, bedrijven en/of andere overheden bij het beleid betreft om in open wisselwerking en samenwerking met hen tot de voorbereiding, bepaling, de uitvoering en/of de evaluatie van beleid te komen.” (Pröpper & Steenbeek, 1999). Burgerparticipatie is een bredere, meer overkoepelende term dan interactief beleid. Bij burgerparticipatie behoren alle methoden om burgers bij beleid van de gemeente te betrekken. Dit kan zowel op het moment dat er nog beleidsruimte is als op het moment van de wettelijke inspraakprocedure (De Nationale ombudsman, 2014). De laatste jaren is burgerparticipatie een middel om zelfredzaamheid, zelfstandigheid en eigen verantwoordelijkheid van burgers te vergroten. De economische crisis heeft geleid tot overheidsbezuinigingen. Dit heeft tot gevolg dat dat burgers steeds meer eigenhandig ondernemen aangezien publieke voorzieningen onbetaalbaar lijken te zijn (Van Houwelingen, Boele, & Dekker, 2014). De Nationale ombudsman (2014) onderscheidt meerdere verschijningsvormen van burgerparticipatie. Informatie verstrekken aan burgers, raadplegen van burgers, vragen van advies aan burgers, gemeenten die samen met de burgers beslissen en burgers die zelf beslissen.

Deze verschijningsvormen zijn uitgewerkt in een zogenaamde ‘participatieladder’. Edelenbos (2000) onderscheidt vijf treden van interactiviteit. Deze sluiten aan op de verschijningsvormen van De Nationale Ombudsman namelijk: informeren, raadplegen, adviseren, coproduceren en meebeslissen (Edelenbos, Domingo, Klok, & Van Tatenhove, 2006). Bij informeren is eigenlijk geen sprake van burgerparticipatie. Bij raadplegen en adviseren wordt de mening van de burger gevraagd, beslissingsbevoegden kunnen hiervan afwijken. Op de derde trede, coproduceren, staan beslissingsbevoegden en burgers op gelijke voet. De laatste trede gaat over meebeslissen. Hier mogen burgers daadwerkelijk meebeslissen over voorstellen.

Trede	Verschijningsvorm	Rol burger
1.	Informeren	Geen burgerparticipatie
2.	Raadplegen	Vraag naar mening burger
3.	Adviseren	Vraag naar mening burger
4.	Coproduceren	Beslissingsbevoegdheid en burger staat op gelijke voet
5.	Meebeslissen	Burger beslist mee over voorstel

Tabel 1 – Participatieladder Edelenbos (2009)

Pröpper en Steenbeek (2001) onderscheiden een aantal bestuursstijlen: faciliterende, samenwerkende, delegerende, participatieve, consultatieve, open autoritaire en gesloten autoritaire stijl. Deze bestuursstijlen, met de bijbehorende rol van de overheid, zijn hieronder in tabel 2 toegelicht (Bastiaans, 2012).

Bestuursstijl	Uitleg	Rol overheid
Faciliterende stijl	Overheid biedt ondersteuning in tijd, geld, deskundigheid, materiële hulpmiddelen	Initiatiefnemer
Samenwerkende stijl	Op basis van gelijkwaardigheid werkt de overheid samen met andere partijen	Samenwerkingspartner
Delegerende stijl	Binnen opgestelde randvoorwaarden geeft de overheid burgers de bevoegdheid zelf beslissingen te nemen of uitvoering te geven aan beleid	Medebeslisser
Participatieve stijl	Overheid vraagt een open advies. Hierbij is veel ruimte voor discussie en inbreng van burgers. Participanten kunnen hun eigen probleem definiëren en een oplossingsrichting geven	Adviseur
Consultatieve stijl	Overheid raadpleegt de burger over een gesloten vraagstelling. Participant kan zich uitspreken over een gegeven beleidsaanpak binnen een gegeven probleemomschrijving	Adviseur
Open autoritaire stijl	Overheid voert zelfstandig beleid. Om dit te maken geeft de overheid hier informatie over vrij. Zodat beleid kan slagen, tracht de overheid doelgroepen zo nodig te overtuigen of te overreden	Doelgroep van onderzoek of voorlichting
Gesloten autoritaire stijl	De overheid voert geheel zelfstandig beleid en geeft hier geen informatie over vrij	Geen rol

Tabel 2 - Participatieladder van interactieve en niet-interactieve bestuursstijlen met bijbehorende rol van Pröpper en Steenbeek (2001)

Burgerparticipatie heeft zich ontwikkeld van een stadium waarin burgers betrokken zijn bij het opstellen van beleid, naar een stadium waarbij de overheid burgerinitiatieven ondersteunt (Kettelarij, 2012). Deze ontwikkeling is door Lenos, Sturm en Vis (2006) verdeeld over drie generaties van participatie. Bij de eerste generatie burgerparticipatie vindt de inspraak van burgers plaats nadat er beslissingen zijn genomen door de overheid. Bij de tweede generatie burgerparticipatie is de burger betrokken in een vroeg stadium van de voorbereiding van overheidsbeleid. De derde, en laatste, generatie van burgerparticipatie heet ook wel ‘burgerinitiatief’. Hier komt de burger zelf met initiatief, zij is niet door de overheid gevraagd te participeren. De burger vraagt eventueel om politieke steun. Er kan hier ook gesproken worden over ‘overheidsparticipatie’ (Van Houwelingen, Boele, & Dekker, 2014).

Generatie	Wat	Uitleg
1 ^e	Inspraak	Inspraak vindt plaats nadat er beslissingen zijn genomen door overheid
2 ^e	Interactieve beleidsvorming en coproductie	Burger is betrokken in een vroeg stadium

3 ^e	Burgerinitiatief, eigen verantwoordelijkheid en faciliterende overheid	Burger komt zelf met initiatief, zij is niet door de overheid gevraagd te participeren
----------------	--	--

Tabel 3 - Drie generaties burgerparticipatie van Lenos, Sturm en Vis (2006) (Lenos, Sturm, & Vis, 2006)

Het is niet zo dat een latere generatie de voorgaande generatie vervangt. De een is niet beter dan de ander. De generaties vertegenwoordigen hun eigen visie, sturingsprincipes of strategie. De generatie is afhankelijk van de situatie op lokaal niveau en fase van beleidvorming (Lenos, Sturm, & Vis, 2006).

2.3 Burgerinitiatief zet de ladder op scherp

Als er gekeken wordt waar het initiatief voor samenwerking ligt, kan men spreken over burgerparticipatie en maatschappelijk initiatief. Bij burgerparticipatie ligt het initiatief bij de gemeente, die bewoners uitnodigt om bij te dragen aan de oplossing van een vraagstuk. Bij maatschappelijk initiatief ligt het initiatief bij de burgers, ondernemers, lokale clubs, kleine maatschappelijke organisaties of kleine zelfstandige professionals (bureaus, kunstenaars, etc.) (Van Dam & Salverda, 2008). Deze organisaties vragen in veel gevallen hulp aan overheden of werken met hen samen om hun doel te bereiken. Volgens Lenos, Sturm en Vis (2006) behoort deze vorm tot de derde generatie van burgerparticipatie.

Als we kijken naar burgerinitiatief, ook wel overheidsparticipatie, komt het initiatief uit de samenleving. De burger komt met een initiatief en de overheid kijkt hoe ze kan participeren. Initiatieven hebben betrekking op een probleem in de leefomgeving van de burger. Burgers nemen initiatief met het doel een probleem op te lossen wat hen raakt. Wanneer de overheid een probleem in de samenleving constateert kan de overheid met het initiatief komen, zij neemt dan de rol als aanjager in. Deze rol is alleen faciliterend. Op lokaal niveau doet de gemeente een stap terug en blijft betrokken. Belangrijk is dat het initiatief van de samenleving blijft. Zolang burgers zich aan de randvoorwaarden houden, hebben zij het laatste woord (Kettelarij, 2012).

2.4 CLEAR-model: voor een veranderende samenleving

Het is voor gemeenten niet een gewoonte om in te spelen op de veranderende vraag vanuit de samenleving. Het CLEAR-model is een voorbeeld waarmee de lokale overheid de praktijk kan evalueren zodat er betere condities geschept kunnen worden voor burgerparticipatie. Het model gaat uit van vijf elementen die nodig zijn om burgers de ruimte te geven, zodat zij een actieve rol kunnen innemen (Wales, 2006):

- **Can do:** Kunnen participeren. Is er sprake van vaardigheden, kennis, middelen en mogelijkheden om te kunnen participeren?
- **Like to:** Willen participeren. Is er een gevoel van verbondenheid die participatie kan versterken?
- **Enabled to:** In staat zijn te participeren. Doet de kans zich voor om te kunnen participeren?
- **Asked to:** Gevraagd worden te participeren. Wordt er gevraagd om te participeren? En komt deze vraag vanuit officiële instanties of vrijwillige groepen?
- **Responded to:** Antwoorden op participatie. Is er bewijs dat standpunten worden overwogen? Ziet de doelgroep resultaat van hun deelname?

Het CLEAR-model kan de sterktes en zwaktes in het handelen van een gemeente reflecteren. De situatie om deelname vanuit de samenleving te bevorderen kan worden onderzocht. Het model bevordert geen blauwdruk of ideaal type. Het maakt inzichtelijk dat strategieën voor participatie dynamisch zijn en gevoelig voor de lokale context (Lowndes & Pratchett, 2006).

2.6 ONAF, het nieuwe SMART: voor succesvolle samenwerking

Naast het CLEAR-model is er nog een denkmodel dat een perspectief biedt op de veranderende relatie tussen overheden, bewoners, maatschappelijke organisaties en ondernemers. Organisatieadviesbureau Twynstra Gudde ziet dat gemeenten en andere overheden hulp kunnen gebruiken, en heeft hiervoor het hulpmiddel ONAF, het nieuwe SMART ontwikkeld.

Wat is een SMART-doelstelling ook al weer? Het is niet eenvoudig om scherpe doelen te stellen. Vaak is bekend wat er bereikt wil worden, maar is het een uitdaging om dit zo concreet mogelijk te formuleren. Het gevolg hiervan is dat de overheid achteraf lastig kan controleren of de doelen nu behaald zijn of niet. In de jaren '90 van de vorige eeuw is hiervoor het SMART-principe ontwikkeld. Daarmee kunnen doelstellingen scherper worden geformuleerd en gecontroleerd. De letters staan voor:

- **Specifiek:** Hoe eenduidig zijn de doelen? Waar gaat het precies om?
- **Meetbaar:** Stel scherpe criteria die te meten zijn.
- **Acceptabel:** Kan iedereen zich in deze doelen vinden?
- **Realistisch:** Hoe haalbaar zijn de doelen?
- **Tijdgebonden:** Spreek een moment in de tijd af waarop het doel behaald is.

Overheden hebben de afgelopen decennia geleerd efficiënter te werken, verwachtingen te managen en realistische doelen te stellen. In toenemende mate is er in de maatschappij behoefte dat de overheid flexibel is, ruimte biedt en samenwerkt in netwerken. Maar in de dagelijkse praktijk blijkt het nog niet zo gemakkelijk daar een invulling aan te geven. Hoe wordt er gestuurd of verantwoording afgelegd? Hoe maken we op een andere manier verbinding met de samenleving? En hoe schakel de overheid tussen verschillende rollen?

Twynstra Gudde heeft ONAF ontwikkeld in samenwerking met ambtenaren en bewoners terwijl ze werkte aan nieuwe kennis, inzichten en werkvormen voor de netwerksamenleving. ONAF geeft houvast voor overheden die willen samenwerken met de initiatiefrijke samenleving. Als het ONAF is kan men onderdeel worden van de oplossing.

Met een paar eenvoudige vragen kan getest worden of een beleidsplan, project of initiatief aansluit bij de netwerksamenleving. ONAF staat voor: Open, Nuttig, Aansprekend en Flexibel. Als beleid of een project langs deze principes wordt beoordeeld en voldoet, verdient het keurmerk ONAF. Hierbij gaat het steeds om de beleving van bewoners.

- **Open:** Hoe open ben je over wat je wilt en doet als overheid? Zijn mensen op de hoogte van wat je wilt? Kunnen ze er makkelijk meer over te weten komen? Mis je (groepen) mensen?
- **Nuttig:** Herkennen burgers zich in de doelen en activiteiten van de overheid? Zien ze hun eigen voordeel of belang? Sluit het aan bij wat hen interesseert of zelfs wat hen drijft?
- **Aanstekelijk:** Is dit onderwerp, en de manier waarop de gemeente eraan werkt, aansprekend? Voelen burgers zich uitgedaagd? Worden ze aangesproken op hun kwaliteiten?
- **Flexibel:** Kun je ook echt spreken van co-creatie? Werken overheid en burgers samen? Als burgers mee gaan doen is er dan ook echt ruimte voor hun doelen, initiatieven en ideeën? Is er ruimte om te leren en kan de vraag daardoor veranderen?

Een overheid kan zich gemakkelijk verliezen in het zo 'af' mogelijk maken van beleid, bijvoorbeeld door het creëren van juridische procedures die de ruimte voor afwijking minimaal maakt. In het beste geval leidt dit tot systematische oplossingen die over het algemeen goed werken. Overheden kunnen echter gemakkelijk vastlopen in overregulering en inefficiëntie. Kennis, ideeën en drijfveren van de mensen waarvoor de overheid het uiteindelijk doet, blijven vaak onbenut. In deze situatie is er weinig ruimte voor burgerinitiatief. Eindgebruikers, bewoners en professionals hebben het vermogen om onderdeel te worden van de oplossing, maar hoe kan de overheid die mensen aanspreken op dat vermogen? De overheid als tweebenige speler: betrouwbaar en in control zijn waar nodig. Ruimte creëren voor samenwerking en vernieuwing waar mogelijk (is ook, 2016). Wanneer beleid af is betekent dat er geen ruimte is voor co-creatie. Voor een ambitie met betrekking tot duurzaamheid is dat een probleem, aangezien duurzaamheid niet door de gemeente afgedwongen kan worden.

Afbeelding 1 - Logo ONAF (bron: is ook)

2.5 Een vooruitblik naar 2025

De theorie van Castells uit 1996 over de netwerksamenleving is nog steeds relevant wanneer een groep mensen op 14 maart 2016 bij elkaar komt om na te denken over de relatie tussen de overheid en de burger van de toekomst. In 2025 is de rol van technologie in de samenleving groot. Door de technologische ontwikkeling zijn geografische grenzen vervaagd. Het is voor partijen steeds makkelijker om inbreng te geven hoe de overheid een ruimte moet inrichten. Burgers en ondernemers nemen een regisserende rol aan waar zij locatie- en tijdonafhankelijk ondersteuning, informatie en kennis zoeken. Ondanks de digitalisering blijft menselijk contact een behoefte. Net als de zoektocht naar verbondenheid en de fysieke werkelijkheid (Vereniging van Nederlandse Gemeenten, 2016).

In 2025 bevindt de overheid zich in een paradoxale situatie. Enerzijds willen burgers steeds meer ruimte, zelfregie en een kleinere overheid. Anderzijds vragen burgers wel om bescherming en ondersteuning van de overheid. De identiteit van de overheid is in crisis. Gemeenten corrigeren en bewaken de identiteit van burgers. Zelf is de gemeente steeds transparanter. Overheden delen kennis met burgers en ondernemers. Zij zijn in staat gesteld regie en dialoog te voeren met de gemeente (Vereniging van Nederlandse Gemeenten, 2016).

De overheid is anders georganiseerd om aan te sluiten op burgerinitiatieven. Het Rijk of Europa is niet langer de aanjager van ontwikkelingen. De Nederlandse maatschappij en de bijbehorende netwerken nemen deze rol van het Rijk en Europa over. Gemeenten houden het overzicht op de ontwikkelingen, en ondersteunen waar nodig. Zij draagt een coachende rol. De overheid organiseert zich flexibel rondom maatschappelijke thema's. Ruimte bieden voor commerciële en maatschappelijke initiatieven, en tegelijkertijd de rol als hoeder van onze normen en waarden is het uitgangspunt (Vereniging van Nederlandse Gemeenten, 2016).

Als de samenleving of bedrijven taken beter kunnen, trekken overheden zich terug. De overheid biedt ruimte aan innovatie en ideeën mits zij heldere kaders hebben. Er zijn randvoorwaarden opgesteld waarbinnen maatschappelijke initiatieven kunnen opereren. Innovatie, duurzaamheid en diversiteit in ondernemerschap staat hoog in het vaandel. Ondanks de technologische ontwikkelingen is de menselijke maat aanwezig. De wereld en haar samenleving blijft in balans door de digitalisering goed te organiseren. Een dienstbare overheid met een samenleving die zowel dient als deugt (Vereniging van Nederlandse Gemeenten, 2016).

Op basis van deze theorie wordt in het derde hoofdstuk de onderzoeksmethoden besproken.

3. Onderzoeksmethoden

In dit hoofdstuk heb ik onderzoeksopzet vastgesteld om de onderzoeksvragen het beste te kunnen beantwoorden. De onderzoeksmethode is een essentieel onderdeel van een wetenschappelijk onderzoek. Het maakt inzichtelijk op welke manier het onderzoek is uitgevoerd. Ik maak gebruik van drie verschillende methoden: deskresearch, interviews en brainstormsessies.

In dit hoofdstuk kijk ik naar de wetenschappelijke literatuur over burgerinitiatieven. Hiervoor kijk ik eerst naar een theorie over de samenleving waarin we leven. Volgens de socioloog Castells is het voor overheden steeds moeilijker om een ruimte in te richten zonder inbreng van andere partijen. Omdat ik geïnteresseerd ben wanneer deze partijen inbreng geven kijk ik naar verschillende theorieën over vormen van initiatief en de daarbij behorende bestuursstijl van de overheid. Uit de praktijk blijkt dat overheden het moeilijk vinden om samen te werken met de bevolking. Daarom ga ik in op twee modellen die inzichtelijk maken onder welke voorwaarden de overheid ruimte kan bieden voor initiatieven aan burgers. Tot slot ga ik in op een theorie van de Vereniging Nederlandse Gemeenten waarin creatieve geesten een vooruitblik doen op het jaar 2025 over de nieuwe overheid in relatie met de nieuwe burger.

3.1 Deskresearch

De eerste fase van het onderzoek is uitgevoerd met behulp van deskresearch. Er zijn secundaire gegevens verzameld. Bestaande onderzoeken zijn bekeken om te achterhalen wat er al bekend is over het onderwerp. Daarnaast is er gekeken naar de samenleving waarin we leven, theorieën over het ontstaan van initiatieven binnen de samenleving, modellen die inzichtelijke maken hoe de overheid ruimte kan bieden voor initiatieven en een vooruitblik naar 2025. Dit is beschreven in het theoretisch kader. De verslagen van de publieke avonden zijn meegenomen en er is gekeken naar verschillende huis-aan-huis bladen van Werkgroep 2020, Energie Coöperatie Vlieland en Vlieland Duurzaam! Daarnaast zijn alle gemeentelijke nieuwsbrieven uit 2017 doorgenomen om te kijken in hoeverre de gemeente informatie publiceert met betrekking tot de doelstelling om energie zelfvoorzienend te zijn in 2020.

3.2 Interviews

In de tweede fase is door middel van interviews kwalitatief onderzoek uitgevoerd. Er zijn veertien Vlielanders geïnterviewd. Om een zo goed mogelijk beeld te kunnen krijgen zijn er mensen uit verschillende invalshoeken gevraagd. Er is gesproken met twee mensen van externe partijen, zeven inwoners en vijf politiek bestuurlijk betrokkenen. Met de interviews is gekeken hoe iedere partij bijdraagt aan de ambitie ‘energie zelfvoorzienend in 2020’. Daarnaast is gekeken hoe open, nuttig, aantrekkelijk en flexibel de gemeente zichzelf vindt, en in hoeverre de eilanders dit vinden. Er is ook achterhaald wat de eilanders drijft: wanneer namen zij initiatief, en hoe gaat de gemeente Vlieland daar op dit moment mee om?

Voor iedere invalshoek is een andere vragenlijst opgesteld met dezelfde basis. In tabel 4 is iedereen die is geïnterviewd genoemd met hun bijbehorende functie en relevantie voor het onderzoek. De eerste personen zijn politiek bestuurlijk betrokkenen. Hierop volgen de bewoners. De laatste geïnterviewde personen behoren tot externe partijen.

Van de twaalf interviews zijn er tien een-op-een uitgevoerd. De overige twee interviews zijn in duo's uitgevoerd. Dit betekent dat er in totaal veertien mensen zijn geïnterviewd. Door te praten met verschillende partijen is er zo veel mogelijk draagvlak gecreëerd. De interviews zijn semigestructureerd uitgevoerd. Dit betekent dat ervan tevoren vragen zijn opgesteld, maar dat er ruimte is gelaten om onvoorbereide vragen te behandelen. In bijlage 2 zijn de interviews terug te vinden.

Interview	Functie	Relevantie
1	Energiespecialist Urgenda	Energiespecialist die is ingehuurd door de gemeente.
2	Projectversneller Lab Vlieland	Ingehuurd door de gemeente als aanjager van de ambitie energie zelfvoorzienend in 2020.
3	Bewoner, voormalig raadslid	Bewoner en voormalig raadslid met een kritische blik op de ambitie.
4	Bewoner, Ondernemers	Ondernemer die op dit moment kijkt naar de mogelijkheden voor energiebesparing.
5	Fractievoorzitter Groen Wit	Lid van de gemeenteraad.
6	Bewoner, directeur Energie Coöperatie Vlieland (ECV)	Onbetaald directeur van de ECV. Groot voorstander voor het verduurzamen van Vlieland.
7	Bewoner, Ondernemer	Eerste ondernemer met 100% zelfvoorzienend bedrijf op Vlieland.
8	Bewoner, Ondernemer	Ondernemer met kritische blik op de energieambitie.
9	Bewoner	Bewoner met een kritische blik en eigenaar van de lokale nieuwskrant de Vliezier.
10	Wethouder	Wethouder met de taak energie- en duurzaamheidsbeleid.
11	Gemeentesecretaris	Ziet graag vernieuwing tegemoet. Dankzij de gemeentesecretaris heb ik mijn onderzoek mogen uitvoeren op Vlieland.
12	Regieambtenaar	Duurzaamheidsambtenaar van de gemeente Vlieland.
13	Bewoner	Bewoner die actief betrokken is bij de ambitie en privé druk bezig is met het nemen van duurzame maatregelen.
14	Fractievoorzitter VVD	Lid van de gemeenteraad.

Tabel 4 - Geïnterviewde personen met functie en relevantie

3.3 Brainstormsessies

Het onderzoek is een dynamisch proces. Om hier op de juiste manier op in te spelen is er regelmatig een brainstormsessie gehouden. Hiermee zijn obstakels overbrugd die gedurende het onderzoek naar voren zijn gekomen. In een kort tijdsbestek nieuwe ideeën uitwisselen en genereren is het doel. De meeste brainstormsessies zijn gehouden met bedrijfsbegeleider Jaap Warmenhoven. Daarnaast zijn er ook brainstormsessies gehouden met afstudeerbegeleiders Bas Ouwehand en Rik den Houting.

3.4 Onderzoeksstrategie

In de onderzoeksstrategie is bepaald welke methode is gekoppeld aan de onderzoeksvragen. In deze matrix is het inzichtelijk gemaakt.

Onderzoeksvraag	Deskresearch	Interview	Brainstormsessie
<i>'In hoeverre slaagt de gemeente Vlieland erin eilanders in een actieve rol te betrekken bij de doelstelling energie zelfvoorzienend in 2020, en wat kan zij hierin verbeteren?'</i>	X	X	X
<i>'Welke activiteiten heeft de gemeente Vlieland de afgelopen jaren ondernomen richting bewoners om hen actief te betrekken bij de doelstelling energie zelfvoorzienend in 2020?'</i>	X	X	X
<i>'Hoe zijn deze activiteiten door verschillende bewoners ervaren, en in welke mate heeft dit</i>	X	X	X

<i>geleid tot een actieve(re) houding van de bewoners?’</i>			
<i>‘In hoeverre is samenwerking tussen gemeente, bewoners en derden ontstaan die bijdraagt aan de doelstelling energie zelfvoorzienend in 2020?’</i>	X	X	X
<i>‘In hoeverre is samenwerking tussen gemeente, bewoners en derden ontstaan die bijdraagt aan de doelstelling energie zelfvoorzienend in 2020?’</i>	X	X	X

Tabel 5 - Gebruikte strategieën per onderzoeksvraag

3.5 Onderzoeksgroep

De belangrijkste groep van dit onderzoek zijn de bewoners van Vlieland. Onder deze bewoners vallen ook de ondernemers en de bestuurlijk betrokkenen van de gemeente Vlieland. Daarnaast zijn Lab Vlieland en Urgenda een onderdeel van het onderzoek aangezien zij als externe partijen betrokken zijn bij de ambitie ‘energie zelfvoorzienend in 2020’. Organisatieadviesbureau Twynstra Gudde heeft een bescheiden rol in het onderzoek. Voor het adviesbureau is onderzoek gedaan naar gedachtegoed ONAF, het nieuwe SMART waarmee gekeken is in hoeverre de gemeente Vlieland slaagt in het betrekken van eilanders bij de doelstelling. Alle partijen zijn geïnterviewd wat heeft geleid tot een groot deel van de resultaten.

3.6 Validiteit

Om te zorgen dat de verzamelde gegevens valide zijn, zijn er verschillende manieren gebruikt. Hieronder wordt uitgelegd op wat voor manier de validiteit is gewaarborgd.

Tijdens ieder interview is gebruik gemaakt van de dictafoon applicatie op de telefoon. De opgenomen interviews zijn vervolgens uitgeschreven in een verslag.

Het onderzoek kijkt in welke mate ONAF bijdraagt aan de betrokkenheid van burgers. Deze oorzaak gevolg relatie is niet makkelijk te meten. Een kwalitatief onderzoek heeft niet de statistische instrumenten in huis om dit goed in kaart te brengen. Er is namelijk maar één *case* onderzocht. Dit maakt het lastig om algemene uitspraken te doen. Het heeft de mogelijkheid geboden om dieper in te gaan op de achtergronden en details die ervaren worden bij ONAF. Hierbij is meer draagvlak gecreëerd door de interviews bij verschillende partijen met verschillende invalshoeken uit te voeren.

Het is niet mogelijk om elke Vlielanders en iedereen die betrokken is bij de ambitie te spreken. Aangezien bijna alle respondenten aangeleverd zijn door de gemeente en door Lab Vlieland, is er een kans dat de groep gekleurd is. Aangezien er ook gesproken is met mensen die kritisch zijn op zowel de gemeente als Lab Vlieland is verwacht dat dit meevalt. De ondervraagde eilanders zijn allemaal op hun eigen manier bezig met duurzaamheid. Bewoners die zich helemaal niet bezighouden met duurzaamheid zijn in dit onderzoek buiten beschouwing gelaten.

Aangezien de interviews op een flexibele wijze zijn gehouden, wat betekent dat niet ieder interview hetzelfde is verlopen, heeft dat tot gevolg dat de resultaten niet altijd volledig overeenkomen. Soms is er in het ene interview dieper op een bepaald onderwerp ingegaan dan in een ander interview. Om de resultaten meer betrouwbaar te maken is er gebruik gemaakt van triangulatie. Er is vanuit verschillende invalshoeken onderzoek gedaan. De interviews zijn zowel bij gemeente, externe partijen als bewoners uitgevoerd. Daarnaast zijn bestaande onderzoeken geraadpleegd en is gekeken naar verschillende informatiestromen zoals de gemeentelijke website, nieuwsbrief en folders.

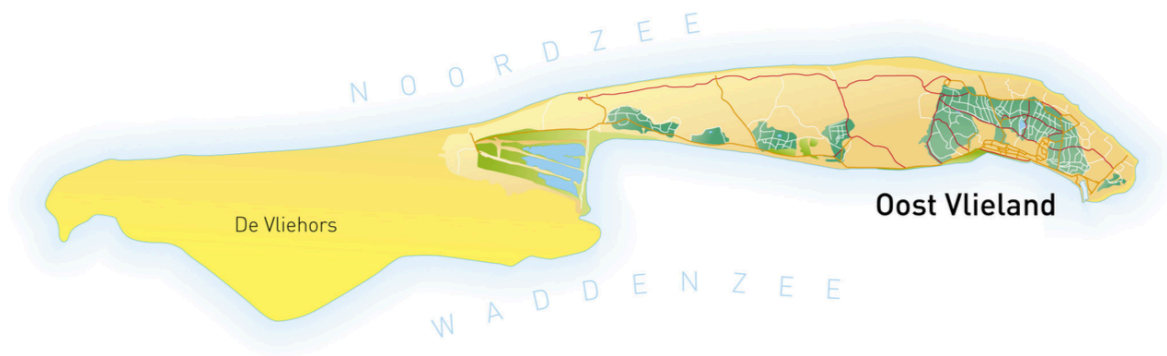
Op basis van deze onderzoeksmethoden wordt in het volgende hoofdstuk de context beschreven.

4. Context

In dit hoofdstuk is de huidige situatie in beeld gebracht. Eerst licht ik wat algemene informatie over Vlieland toe, hoe groot is het eiland eigenlijk en hoe veel mensen wonen er? Vervolgens kijk ik naar doelstelling die de gemeente Vlieland heeft gesteld. Hierop volgt een paragraaf met alle partijen die bij de doelstelling betrokken zijn. Het hoofdstuk sluit ik af met een tijdlijn die de mijlpalen voor Vlieland met betrekking tot duurzaamheid inzichtelijk maakt. Met deze informatie probeer ik inzichtelijk te maken waar het onderzoek zich afspeelt, wat de gemeente graag wil en wat er tot nu toe al gedaan is.

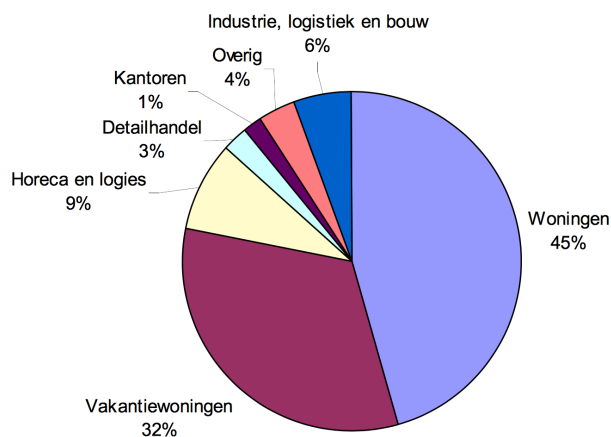
4.1 Vlieland

Het eiland is met een oppervlakte van 36 km² het kleinste Waddeneiland van Nederland. Het eiland kenmerkt zich door het grote belang van toerisme. Ook opvallend is de afwezigheid van (zware) industrie. Jaarlijks bezoeken ruim 155.000 mensen het eiland. Hiervan worden 132.000 toeristen via rederij Doeksen overbracht. Het overige deel wordt vanaf Texel overgezet of komt met een eigen boot naar het eiland.

Afbeelding 2 - Vlieland schematisch (bron: VVV Vlieland)

Het eiland is door 1079 mensen bewoond (CBS, 2017). De afgelopen tien jaar is het inwoneraantal vrij constant gebleven. De Vlielanders wonen verdeeld over 550 woningen. Daarnaast zijn er nog 390 vakantiewoningen, 106 horeca en logies, 31 gebouwen met de functie detailhandel, 17 gebouwen met een kantoorfunctie, 67 gebouwen voor industrie, logistiek en bouw en nog 45 overige gebouwen (Grontmij, 2011). Dit gebouwenbestand is hieronder is een cirkeldiagram weergegeven.

Afbeelding 3 - Gebouwenbestand Vlieland (bron: Grontmij, 2011)

4.2 Ambitie gemeente Vlieland

In 2007 hebben de Waddeneilanden Texel, Vlieland, Terschelling, Ameland en Schiermonnikoog gezamenlijk besloten dat de eilanden in 2020 zelfvoorzienend moeten zijn met betrekking tot duurzame energie en water. De gemeenteraden hebben het ambitiemanifest ‘De energieke toekomst’ in september 2007 ondertekend. De doelstelling heeft een aantal randvoorwaarden, zo moet de productie van duurzame energie zoveel mogelijk plaatsvinden op of om de eilanden. Daarnaast is er uitgegaan van de duurzame invulling van de energievraag die de eilanden over een periode van een jaar hebben. Geen rekening houdend met pieken en dalen in bepaalde perioden. Tot slot is er uitgegaan van een duurzame invulling van energiedragers zoals elektriciteit, gas en brandstof. De verschillende vormen van energie zijn onderling te ruilen of te compenseren. Niet elk eiland heeft de mogelijkheid om zich te voorzien van duurzame energie. Door samen te werken en onderling energie uit te wisselen krijgt elk Waddeneiland de kans om zelfvoorzienend te worden (Haan, z.j.).

De gemeente ziet duurzaamheid als een kans om zich te onderscheiden. De kracht van het Wad zit hem in het landschap, natuur en ecologie. Het dilemma dat speelt is enerzijds het behouden en versterken van de natuur en anderzijds het behouden en versterken van het toerisme. Duurzaamheid kan volgens de gemeente zorgen voor kwaliteit en onderscheidend vermogen. In een gebied dat leeft van natuur moet duurzaamheid altijd een uitgangspunt zijn (Haan, z.j.).

Om te komen tot een energie zelfvoorzienend eiland in 2020 maakt de gemeente gebruik van de Trias Energetica. Het is een hulpmiddel voor bedrijven, huishoudens en overheden om in drie stappen klimaatneutraal te worden. De eerste stap is het energieverbruik verminderen, de tweede stap is de overige energiebehoefte voorzien van duurzame energie en de laatste stap betreft het zuinig omgaan met fossiele brandstoffen waar duurzame energie niet geschikt is.

De ambitie is in 2007 opgesteld. Nu zijn we tien jaar verder en energie zelfvoorzienend in 2020 lijkt niet haalbaar te zijn. In maart 2017 zijn twee publieke avonden georganiseerd waarin de gemeente samen met de bevolking heeft gekeken naar een nieuwe ambitie: Vlieland CO₂ vrij in 2020 voor de bebouwde omgeving. Hier moet nog een officieel raadsbesluit over worden genomen (Vlieland, 2017).

In dit onderzoek zijn verschillende termen gebruikt voor het ondertekende ambitiemanifest. Er is ook gesproken over de ambitie, het manifest, de doelstelling, het project, de energietransitie, de energieambitie en ‘energie zelfvoorzienend in 2020’. Al deze termen hebben dezelfde betekenis: het ambitiemanifest uit 2007. Hierbij richt het onderzoek zich op Vlieland en laat de overige vier Waddeneilanden achterwege.

4.3 Betrokken partijen

Aangezien er meerdere partijen bij de doelstelling ‘energie zelfvoorzienend in 2020’ betrokken zijn, zal deze paragraaf toelichten welke partijen dat zijn, waarom ze betrokken zijn en wat hun rol is in het behalen van de doelstelling.

4.3.1 Gemeente Vlieland

De gemeente Vlieland heeft één dorp genaamd Oost-Vlieland. Het dorp met bijbehorend gebied wordt bestuurd door een politiek apparaat. De gemeente voert beleid uit en ambtenaren, gemeenteraadsleden, wethouders en burgemeester zijn samen verantwoordelijk dat de zaken binnen de gemeente goed lopen.

De gemeenteraad is volgens de Grondwet het hoogste orgaan in de gemeente. Het College van burgemeester en wethouders heeft de taak als dagelijkse bestuur. Hierin voert het College uit wat de Raad besluit. De gemeente Vlieland heeft twee wethouders die opkomen voor de belangen van hun taakgebied, daarnaast besturen ze samen met de burgemeester de gemeente.

In 2007 heeft de gemeenteraad het ambitiemanifest ondertekend waarin zij samen met de andere Waddeneilanden heeft afgesproken om in 2020 zelfvoorzienend te zijn op het gebied van energie.

4.3.2 Stichting Urgenda

Urgenda is een organisatie met als doel Nederland sneller duurzaam maken. Dit doet Urgenda samen met bedrijven, overheden, maatschappelijke organisaties en particulieren. Het initiatief komt van Marjan Minnesma en Jan Rotmans. In de rapporten Visie 2030, Actieplan 2030, Visie 2050, Actieplan 2050 en de Duurzame Troonredes zet Urgenda uiteen hoe we Nederlands sneller duurzaam kunnen maken. Dit is gedaan met behulp van duidelijke stappenplannen.

Urgenda draagt bij aan de doelstelling energie zelfvoorzienend in 2020 door te werken aan allerlei uiteenlopen projecten met betrekking tot duurzame energie op het eiland. Zo heeft Urgenda een gasvrij en energieneutraal huis gerealiseerd en bijgedragen in het verduurzamen van sportcomplex en zwembad Flidunen. Daarnaast is de gemeente Vlieland met subsidie van de Provincie Friesland een energieloket gestart. Hier kunnen eilanders met al hun vragen over energie terecht. Projectleider Antoine Maartens, in dienst van Urgenda, bemant het energieloket.

4.3.3 Stichting Lab Vlieland

Lab Vlieland heeft een aantal rollen. Zo kan de partij een vertellende rol, een verbindende rol of een versnellende rol aannemen. Lab Vlieland initieert, opereert en ondersteunt in kennis, kunde, advies en innovatie. Het Lab is ontstaan uit het festival Into The Great Wide Open, een muziekfestival dat jaarlijks op Vlieland plaatsvindt. Het festival wil slim omgaan met energie en grondstoffen. De kennis die Lab Vlieland op het festival opdoet wilde de stichting in eerste instantie gaan delen met andere festivals, al snel bleek dat de kennis die er opgedaan is samengaat met duurzaamheid in een bredere zin. Het gaat over veel onderwerpen als afval, water, energie, voedsel en transport. Weliswaar op een kleinere schaal, maar minstens even belangrijk. Lab Vlieland vond uit dat de innovatieve oplossingen een meerwaarde hadden voor niet alleen de festivalwereld, maar de hele samenleving. Op dit moment heeft Lab Vlieland meerdere projecten lopen die plaatsvinden in heel Nederland.

In 2013 kwam Lab Vlieland voor het eerst in het vizier van de gemeente Vlieland. Er was tot dan toe weinig gedaan aan het behalen van de ambitie. Het eerste project van Lab Vlieland was een onderzoek naar de stand van zaken in 2013. Vervolgens heeft de gemeente Vlieland het Lab de opdracht gegeven om de rol als aanjager in het behalen van de doelstelling te verwezenlijken.

4.3.4 Werkgroep 2020

Geïnspireerd door de bewoners van de Deense eiland Samsø, die het eiland CO₂ neutraal en zelfvoorzienend hebben gekregen op het gebied van energie, heeft Vlieland Rob Kip in 2015 een oproep gedaan voor iedereen die mee wil denken en werken aan het ambitiemanifest uit 2007. Uit deze oproep is Werkgroep 2020 ontstaan, een burgerinitiatief. De werkgroep komt regelmatig bij elkaar voor overleg om de doelstelling te kunnen behalen.

4.3.5 Energie coöperatie Vlieland (ECV)

Om op Vlieland groene stroom te kunnen opwekken is de Energie Coöperatie Vlieland opgericht, verder genoemd onder de afkorting ECV. De oprichting is voortgekomen uit het ambitiemanifest energie zelfvoorzienend in 2020. De gedachte is dat als alle Vlielanders erin investeren en iedereen zijn schouder eronder zet, Vlieland een stuk duurzamer kan worden gemaakt. De ECV bestaat door en voor de leden. Iedereen mag lid worden. Naast de leden zijn er ook klanten. Klanten van de ECV krijgen energie en/of gas geleverd via de Duurzame Energie Unie, dit is de groenste stroomleverancier van Nederland. Totaal leveren 28 lokale energiebedrijven 100% groene stroom (Consumentenbond, 2016).

Op dit moment is de ECV bezig met het realiseren van een zonneakker. De zonneakker is het eerste project van de ECV. Er zijn 4.000 zonnepanelen gepland die stroom gaan opwekken voor 250 huishoudens op het eiland. De Rijksoverheid heeft een subsidie verstrekt, niet voor de realisatie van

het project maar voor de opgewekte stroom. De ECV zoekt investeerders om het project te kunnen realiseren.

4.3.6 Ondernemers Vereniging Vlieland (OVV)

De ondernemersvereniging houdt zich continue bezig met hetgeen dat het beste is voor de ondernemers op Vlieland. Onderwerpen als brandpreventie, bewegwijzering, kerst, duurzaamheid, horeca, etc. komen aan het licht. De vereniging heeft 93 aangesloten leden en brengt ondernemers van de belangrijkste zaken op de hoogte. Ook sluit de vereniging deals voor onder andere horecatrainingen (zoals de BHV-cursus) zodat er kortingen ontstaan. Daarnaast is de vereniging een aanspreekpunt voor partijen zoals bijvoorbeeld rederij Doeksen, de gemeente Vlieland en meer.

4.3.7 Vlieland Duurzaam!

Voor de beweging die er op Vlieland gaande is met betrekking tot het behalen van de ambitie is een werkgroep gevormd. Deze werkgroep heet Vlieland Duurzaam! Onder deze werkgroep vallen de bovengenoemde partijen, dat zijn de Gemeente Vlieland, Commissie duurzaamheid van de Raad, Urgenda, Lab Vlieland, Werkgroep 2020, Energie Coöperatie Vlieland en de Ondernemers Vereniging Vlieland. De werkgroep wil Vlielanders informeren, enthousiasmeren en activeren. Dit moet leiden tot een visie, meetbare doelstelling en daarbij behorende maatregelen. Om hieraan bij te dragen heeft de werkgroep twee publieke avonden georganiseerd.

Afbeelding 4 - Betrokken partijen doelstelling Vlieland energie zelfvoorzienend in 2020

4.4 Tijdlijn

Om een helder overzicht te krijgen van alle activiteiten met betrekking tot duurzaamheid die er vanaf het ambitiemanifest in 2007 tot nu zijn geweest, is in de afbeelding hieronder een tijdlijn gemaakt met de genomen stappen. De tijdlijn geeft de activiteiten chronologisch weer. De tijdlijn is tot stand gekomen door interviews, deskresearch en een document van de gemeente waarin zij voor zichzelf een overzicht hebben gemaakt voor de periode 2005-2016.

2007	Ambitiemanifest en opzetten van DE-Team
2008	Verduurzamen bestaande woning
2009	
2010	Zonneboilers Flidunen, zonnepanelen veerterminal en VMBO school
2011	Stappenplan en energievisie opgesteld m.m.v. Grontmij/E-kwadraat
2012	Verduurzamen bestaande woning, onderzoek windmolens en start project bewustwording duurzaamheid onder leerlingen
2013	Heatpipes Flidunen, zonnepanelen gemeenteloods, verduurzamen bestaande woning, inhuren van Lab Vlieland en opzetten ECV
2014	TVLight subsidie openbare verlichting niet gehonoreerd
2015	Presentatie Soren Hermansen, oprichting Werkgroep 2020, onderzoek draagvlak windenergie, bouw energieneutrale school en bestaande woning energieneutraal en gasvrij maken
2016	Verzoekschrift Werkgroep 2020, subsidie zonnepark en lichtelijke verduurzaming 42 woningen Woon Friesland
2017	Elektrische bussen, publieke avonden Duurzaam Vlieland

Afbeelding 5 - Tijdlijn activiteiten duurzaamheid Vlieland

Naast de genoemde activiteiten in de tijdlijn zijn er nog een aantal stappen genomen. Het jaartal van deze activiteiten is niet exact duidelijk, de activiteiten hebben in ieder geval na 2011 plaatsgevonden. Om die reden staan ze niet in de tijdlijn. Om een volledig beeld te kunnen vormen van alle genomen stappen, zijn de activiteiten hieronder opgesomd:

- Verticale windenergie afgewezen door Provincie Friesland;
- Getijdenstroom afgewezen door Provincie Friesland;
- Trainen van een lokale installateur via specialist van Urgenda;
- Wet- en regelgeving: panelen mogen op daken mits onzichtbaar zijn vanaf de openbare weg;
- Try-out onderzoek naar elektrisch vervoer als voorbereiding op Waddenfondsaanvraag;
- Plaatsen van twee elektrische laadpalen;
- Elektrificeren gemeentelijke wagenpark;
- Ontmoetingsdag over vergroenen van festival Into The Great Wide Open;
- Stimuleren van eenvoudige besparingsopties;
- Plaatsen zonnepanelen bezoekerscentrum de Noordwester;
- Energiebesparingsadvies en verlichtingsplan laten maken voor gemeentehuis;
- Opzetten energieloket;
- Aanbod workshops over investeren in duurzame energie voor ondernemers;
- Presentatie over water- en energiebesparing door OVV;
- Projecten waar onderzoek naar gedaan is, maar het nog niet uitgevoerd zijn:
 - Palletkachelverwarming gemeenteloodsen;
 - Onderzoek mogelijkheid geothermie;
 - Onderzoek mogelijkheid bio-energie;
 - Subsidie verstrekken aan ondernemers met elektrische auto;
 - Subsidieaanvraag om DE Unie als paraplu-energiemaatschappij te kunnen opstarten;
 - Plan om documentaire te maken over verduurzamingsproces op Vlieland.

5. Resultaten

In dit hoofdstuk verdeel ik de resultaten van veertien interviews over drie scenario's. De scenario's vul ik aan met de informatie die gevonden is met de deskresearch. In het eerste scenario kijk ik door de ogen van de gemeente Vlieland. Dit scenario is tot stand gekomen nadat de interviews van vijf politiek bestuurlijk betrokkenen zijn samengevoegd. In het tweede scenario kijk ik vanuit de situatie van de externe partijen. Dit zijn Lab Vlieland en Urgenda, twee partijen die de gemeente inhuurt. In het laatste scenario kijk ik door de ogen van de bewoners. Hoe staan de eilanders eigenlijk tegenover de ambitie die de gemeente stelt? De interviews vormen de basis van de scenario's, daarnaast koppel ik ook terug op voortgekomen kennis uit de deskresearch. Aan het einde van elk scenario geef ik een samenvatting.

5.1 Scenario van de gemeente Vlieland

In september 2007 ondertekende de gemeente Vlieland het ambitiemanifest 'De energieke toekomst'. Dit manifest is binnen de gemeente ondertekend door de Raad. Afgesproken is Vlieland in 2020 volledig zelfvoorzienend te maken voor de water- en energievoorziening. Alle geïnterviewden vinden de doelstelling niet realistisch voor 2020, maar dat de gemeente de doelstelling niet moeten loslaten is bijna iedereen het over eens. Eén raadslid is van mening dat de doelstelling met de huidige regelgeving niet gehaald gaat worden. Desondanks vindt de gemeentesecretaris dat de doelstelling niet losgelaten moet worden, dat is een brevet van onvermogen.

Langzamerhand begint duurzaamheid steeds een grotere rol te spelen binnen de gemeente Vlieland. Dit is met name de afgelopen paar jaar snel gegaan, maar nog niet op elk niveau wordt rekening gehouden met duurzaamheid. Soms kan het heel gevoelig liggen. Bijvoorbeeld bij het verminderen van het autogebruik. Meer auto's is minder goed voor het milieu, maar door autogebruik tegen te gaan kan de gemeente mensen persoonlijk raken. Volgens de regieambtenaar duurzaamheid is de kans is groot dat er weerstand ontstaat vanuit de bevolking, terwijl samenwerking belangrijk is in het behalen van de doelstelling. Het lef om dergelijke stappen te nemen ontbreekt binnen de gemeente.

Om het proces in het behalen van de doelstelling te versnellen is stichting Lab Vlieland in 2013 ingehuurd. Er zijn twee raadsleden die twijfels hebben over Lab Vlieland. Volgens de raadsleden is het meer een vraagbaak. Lab Vlieland doet wat er gevraagd wordt, maar nemen niet echt een aanjagende rol in. Een van de raadsleden vindt dat het geld beter gebruikt kan worden voor een subsidiepot van kleinschalige duurzame projecten. Grootvoorzitter van de stichting is de wethouder, hij stimuleert de hulp van Lab Vlieland. In samenwerking met Lab Vlieland is in 2015 duurzaamheidsgoeroe Søren Hermansen van het energie neutrale Deense eiland Samsø uitgenodigd om te komen spreken op Vlieland. De intentie was eilanders bewust te maken, te inspireren en te motiveren om op Vlieland aan de slag te gaan. Dit heeft tot de oprichting van burgerinitiatief Werkgroep 2020 geleid, een groep burgers die initiatieven nemen om de doelstelling te behalen. Binnen de gemeente zijn er twijfels of Lab Vlieland de geschikte partij is voor dit project. Ondanks de naam die de partij draagt, is het geen partij die op Vlieland gevestigd zit. De gemeente ziet graag dat een groep eilanders het project op zich neemt, Werkgroep 2020 is een voorbeeld van deze groep eilanders.

Op een gegeven moment is er in de Raad besloten dat de doelstelling in 2020 niet haalbaar is. Op datzelfde moment is besloten dat er een of meerdere tussenstappen moeten worden gezet. Dit is mede om de moed en motivatie van zowel de gemeente als de bewoners erin te houden. Er is besloten om hiervoor een publieke avond te organiseren. Voor de publieke avond is de gemeente bij elkaar gekomen met betrokken partijen, in eerste instantie zonder bewoners, om een grotere bijeenkomst op een goede manier te kunnen organiseren. Vervolgens is er een publieke avond georganiseerd waarin de volgende vraag gesteld is aan bewoners: hoe zien jullie de toekomstige energievoorziening van het eiland? Er zijn meerdere presentaties gegeven. Op de presentaties volgde een discussie over de doelstelling voor 2020. Het idee voor een CO₂ vrij eiland in 2020 is ontstaan bij Urgenda en in samenwerking met de gemeente en bewoners besproken en uitgewerkt. Om dit te kunnen realiseren

zijn er tijdens de tweede publieke avond meerdere werkgroepen gevormd die zich bezighouden met verschillende duurzame maatregelen. Het ideale beeld is dat burgers deze werkgroepen zelf organiseren. Op dit moment gaat het onder begeleiding van de gemeente, maar binnen de gemeente zijn mensen die zich afvragen of ze de juiste partij zijn om het proces te begeleiden. De werkgroepen hebben nu bijna twee maanden de tijd gehad om zich te vormen. Het moment is daar dat de gemeente, in samenwerking met Lab Vlieland, de werkgroepen gaan aanspreken met de vraag wat zij nodig hebben om aan de slag te kunnen. Hier neemt de gemeente een faciliterende rol in. Naast de faciliterende rol moet de gemeente de bevolking stimuleren. Zo is bij de publieke avonden contact gezocht met verschillende groepen. Dit contact legt de gemeente via de telefoon of mail.

Volgens de gemeentesecretaris ontbreekt het gevoel om koploper te willen zijn in het behalen van de doelstelling. De gemeente investeert volgens de gemeentesecretaris te weinig in innovatieve maatregelen en berekent te vaak wat de terugverdientijd is. De gemeente durft geen risico's te nemen. Volgens de gemeentesecretaris zijn deze risico's nodig om meer kennis op te doen en de gemeente te ontwikkelen in het nemen van duurzame maatregelen. Binnen de gemeente bestaan verschillende meningen. Zo is er onlangs gesproken over de huidige beperkingen voor het plaatsen van zonnepanelen in de dorpsstraat met het beschermde dorpsgezicht. Het merendeel van zowel de Raad als het college kiest vandaag de dag voor schoonheid boven duurzaamheid. Volgens de gemeentesecretaris en de regieambtenaar duurzaamheid moet dit veranderen wil de doelstelling behaald worden.

Naast het organiseren van de publieke avonden heeft de gemeente het initiatief genomen om in 2013 een energie coöperatie op te richten. Dit is de Energie Coöperatie Vlieland (ECV). De ECV is geen onderdeel van de gemeente. De coöperatie wordt bestuurd door eilanders op vrijwillige basis. De gemeente faciliteert de ECV. Op dit moment probeert de ECV een zonneakker te realiseren. Deze zonneakker gaat met 4.000 zonnepanelen stroom opwekken voor 250 huishouden op het eiland. Een mijlpaal in het proces voor het behalen van de doelstelling is dat het Rijk subsidie heeft vrijgemaakt voor de zonneakker. Andere mijlpalen zijn fysieke projecten zoals het verduurzamen van het sportcomplex, de nieuwe school en meerdere woningen. Bij het behalen van dergelijke mijlpalen schrijft de gemeente er iets over op de website of in de nieuwsbrief Uit het Kastje.

Het gevoel van verantwoordelijk voor het behalen van de doelstelling verschilt binnen de gemeente. Eén van de geïnterviewden vindt de Raad verantwoordelijk voor het behalen van de doelstelling, de Raad heeft het ambitiemanifest tenslotte ondertekend. Nog één geïnterviewd persoon vindt dat het College van burgemeester en wethouders verantwoordelijk is. De overgebleven drie geïnterviewde vinden dat iedereen verantwoordelijk is, dus de gemeente en de bewoners samen. Klimaatverandering is een maatschappelijk probleem. De gemeente hoopt dat de bewoners steeds meer verantwoordelijkheid op zich nemen, als de bewoners dit niet gaan doen is de kans op slagen klein. Ondanks dat de bevolking meer verantwoordelijkheid moet nemen, moet er volgens een Raadslid wel een balans blijven tussen bestuur en bevolking. Het moet niet zo zijn dat de Raad opgelegd krijgt wat je van de burgers moet gaan doen. De publieke avonden zorgen voor beweging vanuit de bevolking, zowel de wethouder als de gemeentesecretaris is hier tevreden over. Uiteindelijk speelt geld een grote rol. Wat kunnen en willen mensen investeren? Deze vraag is ook belangrijk voor de mensen die een woning huren. 34% Van de totale woningbestand op Vlieland is van woningcorporatie Woon Friesland (Woon Friesland, 2017). Misschien gebeurt er nog te weinig om deze beweging vanuit de gemeente te belonen, maar belonen is ook niet makkelijk.

Al vanaf het begin af aan heeft de gemeente gezegd dat communicatie een essentieel onderdeel is in het behalen van de doelstelling. Als gemeente zijn er drie communicatiemiddelen. Er is een website, de wekelijkse nieuwsbrief Uit het Kastje en social media. Het gebruik van social media gebeurt weinig, Lab Vlieland ondersteunt de gemeente hierin.

Drie van de vijf geïnterviewden vinden de gemeente open. De overige twee vinden de gemeente ook open, maar geven aan dat dit in het verleden minder was en dat de gemeente hierin groeit. Over niet alles mag zomaar gesproken worden. Vlieland is een kleine gemeenschap waarbij de gemeente dicht

op de burgerij staat. De wil om open te zijn is er altijd geweest, hier groeit de gemeente in. Op dit moment kan de bevolking informatie vinden op de website of in de nieuwsbrief. Uiteraard kunnen er ook altijd vragen worden gesteld. Door het doel te stellen om in 2020 energie zelfvoorzienend te zijn, creëert de gemeente bewustwording en draagvlak onder de bevolking. Dit kan motiverend werken voor burger om duurzame maatregelen te nemen. Het is volgens de gemeente zeker nuttig om een duidelijk doel te stellen. Niet alleen de bevolking, maar ook bestuurlijk betrokkenen moeten gemotiveerd zijn. De kans is aanwezig dat er binnen de gemeente Vlieland mensen zijn die de doelstelling niet onderschrijven. De urgentie is nog niet hoog genoeg. De huidige doelstelling moet volgens de wethouder bereikt worden via een drietrapsstrategie: eerst CO₂ vrij, dan energieneutraal en tenslotte zelfvoorzienend. De burgers beslissen in welk jaar deze doelstellingen behaald moeten zijn, dat is niet de taak van alleen de gemeente. Volgens de wethouder is het belangrijk dat de doelstelling van iedereen is, ook van de bevolking.

Voorlopig speelt de gemeente niet in op Vlielanders die zich inzetten voor duurzaamheid. Zo wordt waardering naar eilanders die zich inzetten voor duurzaamheid eigenlijk alleen binnen gemeenteraadsvergaderingen gedeeld, dit komt nauwelijks naar buiten. Volgens de wethouder beschikt Vlieland over meer kennis dan de gemeente zich soms realiseert. Zo is er een eilander die zijn eigen dak heeft voorzien van zonnepanelen. Die kennis onder eilanders moet zich verder ontwikkelen en de gemeente wil de bewoners hier zo veel mogelijk in faciliteren. Daar is ze flexibel in. Drie geïnterviewden geven aan dat het politiek ambtelijk domein met daarbinnen wet- en regelgeving, waar de gemeente in functioneert deze flexibiliteit beperkt. De gemeente moet hier zo goed mogelijk mee omgaan. Wanneer burgers met initiatieven komen moet er volgens de wethouder niet gelijk in de boeken gedoken worden. Belangrijk is dat het mogelijk is, en in hoeverre Vlieland erbij gebaat is. De gemeente zit volgens de gemeentesecretaris in de beginfase van dit veranderingsproces. De wil is er, maar er ontbreekt nog een beetje lef.

Concluderend

Opvallend is dat er een lange tijd weinig is gedaan. Het ambitiemanifest is in 2007 ondertekend. In 2011 zijn er langzaam wat activiteiten op gang gekomen. Nu is het 2017, de gemeente heeft meerdere stappen genomen om bij te dragen aan de doelstelling, maar relatief gezien is er nog steeds weinig gebeurd. Is er binnen de gemeente wel voldoende draagvlak voor activiteiten die bijdragen aan de doelstelling? Om meer vaart te krijgen in het proces heeft de gemeente stichting Lab Vlieland ingehuurd. Binnen de gemeente zijn echter twijfels over het functioneren van de stichting. De gemeente ziet graag dat bewoners meer verantwoordelijkheid gaan dragen voor het behalen van de doelstelling. Hiervoor is een publieke avond georganiseerd. Hier zijn presentaties gegeven door gemeente, externe partijen en bewoners. Op de presentaties volgde een discussie over de doelstelling voor 2020. Het idee voor een CO₂ vrij eiland in 2020 is ontstaan bij Urgenda en in samenwerking met de gemeente en bewoners besproken en uitgewerkt. Op de publieke avond waren relatief veel bewoners aanwezig. In samenwerking is besloten de doelstelling voor het jaar 2020 te veranderen en in een vervolgvond zijn werkgroepen gemaakt om invulling te geven aan de praktijk. Er heerst enige onduidelijkheid over de zekerheid van het besluit om de doelstelling aan te passen. Twee maanden na de laatste publieke avond was er nog steeds weinig ondernomen. De gemeente vraagt zichzelf af of zij de juiste partij is om de begeleidende rol op zich te nemen en ziet graag dat de eilanders meer verantwoordelijkheid nemen. Hierbinnen wil de gemeente een stimulerende en faciliterende rol aannemen. Wat opvalt is dat niet iedereen binnen de gemeente hetzelfde denkt over de verantwoordelijkheid voor het behalen van de ambitie. Meningen verschillen tussen een verantwoordelijkheid van de Raad, het College en de bevolking.

Wanneer we kijken naar de parameters van ONAF lijkt de gemeente over het algemeen tevreden te zijn over haar openheid, nuttigheid, aanstekelijkheid en flexibiliteit. De gemeente wil graag open zijn. Daarbij is het lastig om in een kleine gemeenschap gesloten te zijn. Ze zijn nog niet waar ze willen zijn, de gemeente geeft aan dat ze hierin groeien. Nuttig is de doelstelling zeker, het draagt bij aan een beter milieu. De gemeente ziet de ambitie als een motivatie voor zowel bestuurlijk betrokkenen als bewoners. Er zijn echter nog twijfels of de doelstelling binnen de gemeente genoeg urgentie heeft. Opvallend is dat alle respondenten aangeven dat de gemeente weinig doet in het aanspreken van de

bewoners die zich inzetten voor duurzaamheid. De Raad geeft weleens waardering, maar dit vindt alleen binnen de vergaderingen plaats. Tot slot vinden de betrokkenen dat de gemeente flexibel is. Desondanks is er wel een ambtelijk apparaat wat de flexibiliteit in de weg staat.

5.2 Scenario van de externe partijen

Van degenen die het manifest in 2007 hebben opgezet, zijn er op dit moment nog maar weinig bestuurlijk betrokken. De ambitie heeft een stip op de horizon gezet, zonder goed na te denken over de betekenis van deze stip. Om hier een beter beeld van te krijgen zijn er de afgelopen jaren meerdere onderzoeken uitgevoerd. Ook door Urgenda en Lab Vlieland. Als je Vlieland energieneutraal wilt maken zijn ingrepen in de openbare ruimte nodig. De ruimte is niet altijd van de gemeente, op Vlieland is het veelal in handen van Defensie, Staatsbosbeheer en Rijkswaterstaat. Deze drie partijen hebben allen hun eigen visie en regels. Dit is op individueel niveau heel goed, maar het is bij een maatschappelijk probleem moeilijk om hier als overheid grip op te krijgen. Hier is geen rekening mee gehouden toen het manifest in 2007 werd ondertekend. Volgens de energiespecialist van Urgenda heeft men destijds niet goed ingeschat dat het om een maatschappelijk probleem ging. Het aandeel bestuurlijk betrokkenen is klein. Er zijn relatief weinig mensen lid van een politieke partij. De overgebleven groep, die relatief groot is, zijn de kiezers. De bevolking. Bij het opstellen van de ambitie is de bevolking niet betrokken. Volgens één van de geïnterviewde personen heeft dit invloed op het lage draagvlak voor de doelstelling onder de bevolking.

Desondanks heeft Vlieland veel potentie om de doelstelling te behalen. Er is geen (zware) industrie of noemenswaardig transport. De veerboot is een groot energieverbruiker, maar behoort niet tot de bebouwde kom van het eiland. Het is nu 2017 en de gemeente ziet in dat energie zelfvoorzienend zijn binnen drie jaar niet haalbaar is. Vanuit Urgenda is gekeken wat de essentie is van de doelstelling. Dit is het verlagen van de CO₂-uitstoot, dat is het hogere doel. Het verlagen van de CO₂-uitstoot gaat klimaatverandering tegen. Volgens de energiespecialist van Urgenda heeft de situatie op Vlieland betrekking op de bebouwde omgeving, aangezien er geen (zware) industrie of noemenswaardig transport is. Alle bewoners van Vlieland moeten volgens Urgenda maar twee stappen nemen. Ten eerste moet iedereen overstappen op de ECV, omdat zij CO₂ vrije energie leveren. En de tweede stap is dat iedereen op het eiland zijn warmtevraag moet verminderen en elektrificeren. Urgenda weet precies wat er moet gebeuren. Het is echter een kunnen, willen en mogen verhaal. Technisch gezien kan het. Er is politieke en maatschappelijke wil, ook al mag maatschappelijke draagvlak nog wat groter zijn. Alleen niet alles mag. Er kan geen invloed worden uitgeoefend op Defensie, Staatsbosbeheer en Rijkswaterstaat. Lab Vlieland kijkt nog een stap verder. Uit onderzoek is gebleken dat Vlieland drie grote windmolens en zes hectare zonneweide nodig heeft om energie zelfvoorzienend te zijn.

“Uiteindelijk moeten Urgenda en Lab Vlieland overbodig zijn”, zegt de energiespecialist van Urgenda. De eilanders moeten het zelf gaan doen. Het vormen van de werkgroepen is de eerste stap waarin er meer verantwoordelijkheid is gegeven aan bewoners. Deze zijn gemaakt in de publieke avonden afgelopen maart. Op de publieke avonden waren ongeveer zeventig mensen aanwezig. Dit is 6,5% van de inwoners van Vlieland. Dat is relatief veel. Hier is ook moeite voor gedaan, er zijn meerdere huis-aan-huis uitnodigingen verstuurd, een brochure gemaakt, interviews uitgevoerd, gebruik gemaakt van de nieuwsbrief Uit het kastje, de Vliezier en er zijn meerdere informatieavonden gehouden. Het is niet helemaal duidelijk wat de volgende stap is met de werkgroepen. Het is belangrijk dat er een beweging ontstaat. Mensen moeten erover gaan praten, het liefst op verjaardagen en in de supermarkt. Mond-tot-mondreclame is het beste middel. De eilanders moeten eigen initiatief gaan nemen. Er zijn verschillende activiteiten gaande die een bijdrage leveren aan het behalen van de doelstelling. Lab Vlieland en Urgenda stimuleren in samenwerking met de gemeente de bewoners om over te stappen op de ECV, zetten postcoderozen op, proberen een zonneweide te realiseren en zijn bezig met de Duinwijk van het gasnet af te halen. Daarnaast leggen we contact met de woningcorporatie Woon Friesland die 34% van de privéwoningen op Vlieland bezit (Woon Friesland, 2017). De warmtevraag van de woningen moet gereduceerd worden. Helaas doet Woon Friesland er niets aan om bij te dragen aan de doelstelling. Volgens Lab Vlieland is een uitvoeringsprogramma het beste middel om het

project te coördineren. Belangrijk is om de eilanders te betrekken bij het opstellen van dit programma. Dit is ook gedaan bij het energie neutrale Deense eiland Samsø. Zonder een uitvoeringsprogramma is het moeilijk om een focus te krijgen op wat er moet gebeuren. Het voorstel voor het maken van een uitvoeringsprogramma is al in 2014 gedaan. Het is lang afgehouden door de gemeente. Er moest minder onderzoek gedaan worden. De gemeente wilde juist praktische stappen zetten. Op dit moment is het nog steeds niet helder wat er gedaan moet worden om de doelstelling te behalen, en lijkt er voor het eerst draagvlak vanuit de gemeente te zijn voor een uitvoeringsprogramma.

In de werkgroepen moeten de eilanders van elkaar leren. Dit moet niet door middel van vergaderingen met notulen. Het moet anders dan 'normaal'. Dit gebeurt onder het thema 'Vlieland Duurzaam!'. Een overkapte naam voor alle betrokken partijen. Vlieland Duurzaam is de trekker van het project. Uiteindelijk moeten de Vlielanders dit overnemen, zonder de hulp van externe partijen. De technische kennis kan toegereikt blijven worden, maar de sociale component moet uit de samenleving gaan komen. Urgenda gaat hier net zo lang aan trekken totdat dit op de goede manier draait.

De gemeente Vlieland laat zich niet onbetuigd. De goede wil is er, maar uiteindelijk is het een morele kwestie. Men moet ervoor kiezen, misschien ten koste van geld. Een kleine groep loopt vooraan, de rest loopt erachteraan. Dit is een langzaam en gestaag proces. Meedoen vraagt om verandering, een *lifestyle change*. Verandering is moeilijk, maar de eindverantwoordelijkheid ligt wel bij de bevolking. De Raad heeft het manifest ondertekend en is een representatieve groep van de bevolking. De gemeente heeft een faciliterende rol. Het is een kleine club, eigenlijk wonderbaarlijk dat ze überhaupt bestaat. Landelijk gezien is sprake van schaalvergroting wat een positief effect heeft op efficiëntie. Op Vlieland is dat echter lastig vanwege de geografische ligging.

De gemeente Vlieland is open naar de externe partijen. Urgenda en Lab Vlieland kunnen zonder moeite contact leggen met iedereen binnen de gemeente actief is. Vlieland is een kleine gemeenschap waarin de inwoners dicht op elkaar zitten. Gesloten zijn is moeilijk, de gemeente luistert altijd. Dit uiten ze op de website, in de nieuwsbrief, de Vliezier en social media. Wat er echt toe doet zijn de nieuwsbrief, de Vliezier en de koffietafel. De bevolking moet over de doelstelling gaan praten. Het is een nuttige doelstelling. Dit moet ook, anders haakt men af. Er zijn binnen de gemeente echter ook altijd andere doelstellingen. Ondanks verschillende prioriteiten kan je er komen door voet bij stuk te houden, niet opgeven. Het verschil tussen Samsø en Vlieland is dat zich op Samsø een acuut probleem voordeed. Bewoners dreigde hun baan te verliezen dus ze moesten wel een andere kans aangrijpen. Op Vlieland doe zich geen soortgelijke problemen voor, een economische crisis is ver te zoeken. Desondanks is er een kleine groep Vlielanders die zich inzet voor het behalen van de ambitie. De gemeente is aanstekelijk voor deze groep die allemaal in werkgroepen zitten. Het is voor de gemeente belangrijk om hier goed in te communiceren. Er is genoeg kennis over de doelgroep, daar kan zowel de gemeente als externe partijen misschien beter op aansluiten. Wanneer je met goede ideeën komt is de gemeente Vlieland ook flexibel, ze willen verder kijken dan hun eigen huis. Voor degenen die zich niet inzetten doet de gemeente weinig.

Concluderend

Toen de gemeente het ambitiemanifest ondertekende had ze geen goed beeld wat dit betekende. Het is een maatschappelijk probleem, maar bewoners zijn er een lange tijd niet bij betrokken geraakt. Op dit moment lijkt er onder de eilanders weinig draagvlak te zijn. De gemeente ziet in dat een energie zelfvoorzienend eiland in 2020 niet haalbaar is. Urgenda ziet veel potentie in de ECV. Als alle Vlielanders vandaag overstappen van energieleverancier en klant worden van de ECV, is de doelstelling om CO₂ vrij te zijn behaald. Om de doelstelling te bereiken kijken Urgenda en Lab Vlieland naar het kunnen, willen, mogen verhaal. Er is meer draagvlak nodig uit de bevolking en er zijn op dit moment te veel regels die grote stappen tegengaan. Wat opvalt is dat de rol van Woon Friesland belangrijk is, maar er is weinig mee gedaan. Woon Friesland bezit een groot deel van de woningvoorraad. Volgens de externe partijen doet Woon Friesland niets om bij te dragen aan de doelstelling. Daarnaast zien beide partijen kansen in het gebruik van energieopwekkende maatregelen zoals het plaatsen van windmolens. Hierin stimuleren ze de gemeente. Er is echter onenigheid over het gebruik van windmolens, wat hier en daar tot spanningen leidt. Urgenda en Lab Vlieland zien zichzelf

een tijdelijke rol aannemen in de doelstelling, uiteindelijk willen ze overbodig zijn. Bewoners moeten de verantwoordelijkheid zelf gaan nemen. Op dit moment is het volgens de externe partijen belangrijk dat er een beweging ontstaat. Urgenda wil net zo lang aan het project trekken totdat deze beweging op gang is.

Urgenda en Lab Vlieland ervaren de gemeente als open. Het is makkelijk contact te leggen en de gemeente luistert altijd. De doelstelling is volgens de externe partijen ook nuttig. Zonder doelstelling haakt men af. Daarbij kan het eiland baad hebben bij een energie zelfvoorzienend eiland. Er zijn echter altijd meer doelstellingen binnen een gemeente. De bewoners die bijdragen aan de ambitie zitten op dit moment onder andere in werkgroepen. Voor deze bewoners probeert de gemeente aanstekelijk te zijn. Haar communicatie hierin is nog niet optimaal. De door gemeente gebruikte methoden sluiten niet helemaal aan op de vraag van bewoners. Zo spreekt de gemeente de bewoners die zich niet inzetten voor de doelstelling gebrekkig aan. Desondanks staat ze open voor verandering. Het is een vrij flexibele gemeente. Wanneer je als bewoner met ideeën komt wil de gemeente hier best in meegaan. Verandering blijft echter moeilijk, hier kan nog wel een slag in geslagen worden.

5.3 Scenario van de bewoners

Dat het goed is om een doelstelling te hebben zijn de bewoners het wel over eens, maar dat het niet haalbaar is om een energie zelfvoorzienend eiland te zijn in 2020 is volgens de eilanders een feit. Een mooie ontwikkeling is dat de mening onder de bevolking ten opzichte van duurzaamheid steeds positiever is.

Na de ondertekening van het ambitiemanifest heeft de gemeente een DE-Team (Duurzame Energie Team) opgezet. Dit team bestond uit eilander ondernemers die samen moesten werken aan een duurzaam Vlieland. In werkelijkheid is hier niets uit voortgekomen. Op initiatief van de gemeente is de Energie Coöperatie Vlieland (ECV) in 2013 opgericht. De ECV is een vervolg op het DE-Team, alleen de ECV is niet meer een onderdeel van gemeente. De eerste anderhalf jaar is er niets mee gebeurd. In 2015 is eilander Jan den Oude gevraagd om de functie als directeur op zich te nemen. Vanaf dat moment zijn er voor het eerst stappen met de ECV gezet.

In 2016 heeft de ECV een subsidie aanvraag gedaan voor een zonneweide. De eerste aanvraag is afgewezen. Vervolgens is er nog een aanvraag gedaan, deze is in 2017 gehonoreerd. Het is een subsidie voor de op te wekken stroom, niet voor het realiseren van de zonneweide. Totaal kunnen er 250 tot 300 huishouden worden voorzien van stroom, dit is echter 4% van het totale verbruik op het eiland. De ECV moet nu zo veel mogelijk leden werven. Er zijn ongeveer 150 leden nodig om de zonneakker te kunnen stichten. Daarnaast moet de ECV zo veel mogelijk klanten werven. Door klant te worden bij de ECV koop je groene stroom in die CO₂ vrij is. Deze energie is niet veel duurder of kan zelfs goedkoper zijn. In het slechtste geval betaal je drie of vier euro per maand extra.

Een van de geïnterviewde Vlielanders is gevraagd om de functie als directeur van de ECV over te nemen. Het is niet helemaal vrijwillig, maar wel onbetaald. De eilander heeft voor deze keuze nooit waardering gekregen vanuit de gemeente, hier is hij ook niet naar op zoek. Er zijn wel mensen die het goed vinden wat hij als bewoner doet. Dit wordt wel genoemd. De eilander heeft ondanks de keuze die hij gemaakt heeft, geen vertrouwen in het behalen van de doelstelling. Vlielanders gebruiken naar zijn mening te veel energie, waaruit je kan aflezen dan niet veel bewoners betrokken zijn. Te weinig mensen zien de urgentie in van het klimaatprobleem. De ECV houdt zich daar verder niet mee bezig. Elke maand organiseert de ECV een informatieavond met als doel leden werven. Hiervoor gebruikt de ECV communicatiemiddelen als de nieuwsbrief Uit het Kastje, de Vliezier, de website en ook advertenties op Doeksen tv (op de veerdienst tussen Harlingen en Vlieland). Direct communiceren doet de ECV het meest. Gewoon mensen aanspreken, dat werkt het beste.

Een ander initiatief van de gemeente is het energieloket. Letterlijk een loket waar je terecht kan met vragen over energie. Dit loket is beschikbaar gesteld door de gemeente en is voorzien van een energiespecialist van Urgenda. Eens in de maand is er iemand aanwezig. Daarnaast kun je Urgenda

altijd mailen of bellen met vragen. De gemeente Vlieland heeft ook een website voor het energieloket beschikbaar gesteld. De website geeft informatie weer van zonnepanelen, subsidiemogelijkheden en de ambitie. Op dit moment wordt het energieloket volgens bewoners te weinig gebruikt. Een van de bewoners die wel gebruik gemaakt heeft van het energieloket vond dit heel prettig. Via het loket kreeg de eilander hulp in de aanvraag van subsidies voor het verduurzamen van de privéwoning.

Bewoners ervaren direct contact als het beste communicatiemiddel. Een aantal geïnterviewde eilanders zijn naast hun werk actief in besturen en commissies. Tijdens vergaderingen is duurzaamheid regelmatig een onderwerp. Daarnaast is de media ook een goed communicatiemiddel. Bewoners zijn met name positief over de Vliezier, waarin duidelijk en verhalend wordt geschreven over duurzaamheid op Vlieland. De bewoners zijn minder te spreken over de gemeentelijke nieuwsbrief Uit het Kastje, het is vaak te formeel. Volgens bewoners zet de nieuwsbrief mensen niet aan tot het nemen van duurzame maatregelen. Je moet al geïnteresseerd zijn in het onderwerp wil je het leuk vinden om te lezen. Daarbij is de achterkant van de nieuwsbrief vaak leeg. Herhaling is belangrijk, de nieuwsbrief kan hiervoor beter benut worden. Op dit moment zijn er twintig nieuwsbrieven uitgekomen in het jaar 2017. Van de twintig nieuwsbrieven is er in negen (45%) niets geschreven over duurzaamheid. Van de negen waar niets over duurzaamheid geschreven is, hebben zeven (78%) nieuwsbrieven nog ruimte voor tekst over. Van alle twintig nieuwsbrieven hebben er tien (50%) nog ruimte over voor meer informatie.

Er is nog een eilander die zich hard inzet voor duurzaamheid. In 2012 heeft een Vlielanders zijn eigen huis voorzien van zonnepanelen. Omdat hij ze zelf geplaatst heeft zijn de zonnepanelen nu, na bijna vijf jaar, terugverdiend. De eilander schrijft hierover in de Vliezier met als doel eilanders te enthousiasmeren om ook duurzame maatregelen te nemen. Hij ziet Vlieland zich graag onderscheiden op het gebied van duurzaamheid. Om mede-eilanders te motiveren is de eilander in Werkgroep 2020 gestapt en geeft hij regelmatig lezingen en presentaties over duurzaamheid op Vlieland. In 2015 werd een andere geïnterviewde eilander geïnspireerd door duurzaamheidsgoeroe Søren Hermansen. De Vlielanders heeft toentertijd een advertentie in de Vliezier geplaatst waarin hij de bevolking vroeg bij elkaar te komen om de doelstelling gestalte te geven. Dit is Werkgroep 2020, een burgerinitiatief dat heeft gezorgd voor een stroomversnelling in het proces dat bijdraagt aan een energie zelfvoorzienend eiland in 2020. Het aantal leden van de werkgroep is op een hand te tellen. Ze voelen enige verantwoordelijkheid om deze stroming gaande te houden. Werkgroep 2020 ziet zichzelf een controlerende rol aannemen. Ondanks deze rol, zien de leden van Werkgroep 2020 de gemeente als eindverantwoordelijk. Zij hebben het manifest ondertekend, maar hebben het de afgelopen jaren een beetje laten liggen. Omdat er weinig gebeurde is het burgerinitiatief Werkgroep 2020 van de grond gekomen. Het gaat steeds beter, maar er gebeurde heel weinig bij de gemeente. De gemeente heeft nog veel meer ambities. De juiste mensen moeten betrokken en gedreven zijn om de ambitie te behalen, hier moet de gemeente minder faciliterend en meer actief in worden. Bewoners nog meer enthousiasmeren.

Dat de gemeente weinig betrokken was bleek ook toen een van de geïnterviewde eilanders een aantal jaar geleden zijn strandtent energie neutraal wilde maken. De gemeente toonde weinig interesse in dit initiatief. Er waren ook geen subsidies beschikbaar. Uiteindelijk heeft de Vlielanders alles zelf bedacht en bekostigd. Ondertussen is de eilander met zijn bedrijf al twee jaar energieneutraal. Naast zijn eigen bedrijf beheert hij nog dertig vakantiewoningen. Deze panden zijn van de Zevenster die bereid is om te investeren in duurzame maatregelen. Regelgeving houdt het echter tegen om zonnepanelen en zonneboilers te plaatsen op bestaande panden in het duingebied. Dit geldt ook voor zijn privéwoning. De eilander woont in het dorp waar het beschermde dorpsgezicht hem tegenhoudt om duurzame maatregelen te nemen. De wil is er, het geld is er, maar regelgeving houdt hem tegen.

Twee van de geïnterviewde bewoners vindt de bevolking uiteindelijk verantwoordelijk voor het behalen van de doelstelling, ondanks dat de gemeente de ambitie stelt. Dit neemt niet weg dat de gemeente wel een verantwoordelijkheid heeft in het behalen van de doelstelling. Vier van de geïnterviewden vinden dat de gemeente verantwoordelijk is. Slechts een bewoner vindt de bevolking verantwoordelijk, de gemeente moet echter wel een leidende rol in aannemen en meer op de voorgrond

komen. De gemeente kan meer hulp aanbieden. Niet alleen in bijeenkomsten, maar ook een-op-een. Er zijn bewoners die stellig zeggen dat de gemeente verantwoordelijk is voor het behalen van de doelstelling. Deze bewoners hebben het idee hebben dat er een rem zit op het gemeentelijke bestuur (college van burgemeester en wethouders). Alsof het College zelf niet gemotiveerd is om de doelstelling te behalen. Er is zelfs een burger die het idee heeft dat de gemeente haar verantwoordelijkheid afschuift door externe partijen als Lab Vlieland en Urgenda in te huren.

De geïnterviewde bewoners vinden allemaal dat de gemeente open moet zijn. De gemeente is een dienstverlener van de gemeenschap. De meningen zijn verdeeld over hoe open de gemeente naar de bewoners overkomt. Ze wordt er steeds beter in (meer benaderbaar). Wanneer je als burger betrokken bent bij de gemeente, zijn ze heel open. Het kan nog wel transparanter, meer laten zien waar ze als gemeente mee bezig bent. 'Hoe gaat het en hoe ver zijn we in het behalen van de ambitie?' zijn vragen die onder bewoners naar boven komen. Er is wel informatie te vinden, maar hier moet je naar op zoek in de besluitenlijst van het College. De besluitenlijst is te raadplegen op de website. Het komt echter een aantal weken na het besluit op de website en de informatie is in beperkte mate toegelicht. Details zijn vaak weggelaten. Wat opvalt is dat wanneer je al bewoner met concrete plannen komt, de gemeente lijkt terug te krabbelen. Concrete plannen betekent meer werk. De gemeente moet hiervoor andere zaken laten of harder werken, dat lijkt lastig.

Het geloof in de ambitie om energie zelfvoorzienend te zijn in 2020 is laag. Bewoners zien meer nut in de CO₂ vrije doelstelling. Wat opvalt is dat de eilanders die zich op dit moment inzetten voor duurzaamheid, zeggen dat de doelstelling geen invloed heeft op hun gedrag. Het is een intrinsieke motivatie om het klimaatprobleem tegen te gaan of kosten te besparen. Het is niet alleen nuttig, maar ook noodzakelijk. Hier heeft de gemeentelijke ambitie geen invloed op. Desondanks ziet men wel in dat de doelstelling nut heeft. Alle geïnterviewde bewoners zien in dat de doelstelling CO₂ vrij in 2020 haalbaar is. Het kan andere eilanders ertoe zetten stappen te nemen.

Wanneer je als bewoner betrokken bent is de gemeente in enige vorm aanstekelijk. Zo zit de gemeente eens in de twee weken samen met de directeur van de ECV om de voortgang van de zonneakker te bespreken. De gemeente maakt hier tijd voor, ook al is het op initiatief van meneer den Oude. Desondanks dat de gemeente hier de tijd voor neemt, zijn er bewoners die vinden dat er concrete stappen genomen moeten worden. De ECV en Urgenda moeten bij de deuren langsgaan, burgers laten inzien wat ze kunnen besparen en waar ze aan bijdragen. Dit moet gecombineerd worden met een goede communicatie naar buiten. Mijlpalen worden nooit gecommuniceerd. Er ontbreekt een bepaalde vorm van trotsheid. Initiatieven van bewoners worden niet beloond, ook niet met een compliment. Hierin zou de gemeente de eilanders meer kunnen motiveren. Ook de urgentie van het probleem mag van de bewoners meer benadrukt worden door de gemeente.

De gemeente oogt volgens bewoners flexibel, maar wanneer je als bewoner daadwerkelijk stappen wil zetten en de plannen concreter worden, verzandt de flexibiliteit in procedures. Bewoners vinden dat het beleid soepeler zou mogen. Het verzoekschrift van Werkgroep 2020 is echter goed opgepakt. De gemeente ziet in dat er stappen gezet moeten worden. Daarin probeert de gemeente flexibel te zijn.

Concluderend

De houding van bewoners ten opzichte van duurzaamheid is steeds positiever aan het worden. Langzamerhand zetten steeds meer eilanders zich in om kosten te besparen of klimaatverandering tegen te gaan. Bewoners zijn het eens dat een energie zelfvoorzienend eiland in 2020 niet haalbaar is. De gemeente heeft meerdere initiatieven genomen die bijdragen aan de doelstelling. Zo is er een energie coöperatie opgericht, energieloket beschikbaar gesteld, publieke avonden georganiseerd en meer. Desondanks vinden de bewoners dat de gemeente niet heel betrokken is. De gemeente communiceert zwak. De nieuwsbrief is vaak te formeel. Alleen eilanders die geïnteresseerd zijn in duurzaamheid komen in aanraking met informatie over de doelstelling. Het grootste deel van de geïnterviewde eilanders vindt dat de gemeente uiteindelijk verantwoordelijk is om de doelstelling te halen. De gemeente moet meer op de voorgrond komen en een leidende rol nemen in het halen van de

doelstelling. De gemeente lijkt soms de indruk te wekken dat ze de doelstelling niet hoog op de prioriteitenlijst heeft staan.

De manier waarop de mate van openheid van de gemeente wordt ervaren verschilt per bewoner. Sommigen vinden de gemeente helemaal niet open, anderen vinden dat ze wel open zijn. Dit is voornamelijk afhankelijk van hoe actief de bewoner is. Bewoners die zich actief inzetten ervaren de gemeente als open. Als je informatie te weten wilt komen over de doelstelling, moet je ernaar opzoek. Over algemeen zijn de bewoners het erover eens dat de gemeente er steeds beter in wordt. De meeste bewoners vinden de doelstelling energie zelfvoorzienend in 2020 niet heel nuttig, desondanks vinden vijf bewoners van de zeven bewoners wel dat het belangrijk is om een doelstelling te hebben. De nieuwe doelstelling, een CO₂ vrij eiland in 2020, vinden de bewoners al een stuk nuttiger. Vijf bewoners zien het nut van de doelstelling omdat hij haalbaar is. Opvallend is dat de bewoners die zich inzetten voor duurzaamheid zeggen dat de doelstelling geen invloed heeft op hun gedrag. Actieve bewoners zijn intrinsiek gemotiveerd om een bijdrage te leveren aan het milieu of geld te besparen in de energiekosten. Hier staat de doelstelling los van. Desondanks vinden de bewoners dat de doelstelling er wel moet zijn, het kan andere eilanders motiveren in het nemen van duurzame maatregelen. Net als bij de openheid geldt ook bij de aantrekkelijkheid des te actiever de inwoner is, des te meer de gemeente aantrekkelijk is. Over het algemeen doet de gemeente hier weinig aan. Er is sprake van een slechte communicatie en weinig waardering voor degenen die zich inzetten voor duurzaamheid. Wanneer je als bewoner met ideeën komt is de gemeente bereid te luisteren. Ze wil graag flexibel zijn, maar wanneer plannen concreter worden verzand de flexibiliteit in procedures. Volgens de eilanders zou dit beter moeten kunnen.

6. Terugkoppeling theorie

In hoofdstuk 5 heb ik de resultaten besproken. Het is veel informatie. Ik ben benieuwd in welke mate deze informatie aansluit op de theorie van het vooronderzoek. Om dit helder te krijgen heb ik in dit hoofdstuk een terugkoppeling gemaakt op de literatuur. Hierin kijk ik naar de positie die de gemeente Vlieland op dit moment inneemt en de ruimte die de gemeente laat voor initiatief. Hiervoor gebruik ik het CLEAR-model.

6.1 Positie gemeente Vlieland

Kijkend naar de theorie van Castells, die stelt dat het voor gemeente moeilijk is om de openbare ruimte in te richten zonder hulp van andere partijen, zien we dat deze theorie toepasbaar is op de situatie van Vlieland. De ambitie om energie zelfvoorzienend te zijn in 2020 vraagt om hulp van buiten de gemeente. Want er is sprake van een participatiesamenleving. Als we kijken naar de participatieladder van Edelenbos (2000) zien we dat de gemeente Vlieland met haar doelstelling op de derde trede zit. De mening van de burger is tijdens publieke avonden gevraagd. De burgers staan echter nog niet op gelijke voet met de gemeente, zoals in de vierde trede van de participatieladder.

Als we kijken naar de bestuursstijlen van Pröpper en Steenbeek (2001) neemt de gemeente Vlieland een faciliterende stijl aan. Hierbij hoort een rol als initiatiefnemer. De gemeente ziet echter liever de bevolking initiatief nemen. Kijkend naar de drie generaties van burgerparticipatie van Lenos, Sturm en Vis (2006) ziet de gemeente Vlieland graag als de derde generatie: Burgerinitiatief waarbij de overheid participeert. Er is echter sprake van de eerste generatie: Inspraak. In de situatie op Vlieland hebben de bewoners pas inspraak nadat er beslissingen zijn genomen door de gemeente. De doelstelling was er namelijk al. Tijdens de publieke avonden heeft de gemeente ervoor gekozen om de vraag bij de bevolking te leggen: 'Wat zien jullie als haalbaar doel in het jaar 2020'. Met een voorzet van Urgenda is hier is een CO₂ vrij eiland uit voortgekomen. Hier is sprake van de tweede generatie van burgerparticipatie: Coproductie. De burger is in een vroeg stadium betrokken. Hoe dan ook blijft het onderdeel van het ambitiemanifest, wat in 2007 besloten is door de gemeente.

6.2 Ruimte voor initiatief

Het CLEAR-model kan de sterktes en zwaktes in het handelen van een gemeente reflecteren. Met de kennis die gevormd is tijdens dit onderzoek, is er antwoord gegeven op de vijf elementen van het model voor de situatie op Vlieland.

- **Can do:** De gemeente geeft de mogelijkheid om te kunnen participeren. Aangezien de gemeente expertise mist, huurt zij Urgenda en Lab Vlieland ter ondersteuning in.
- **Like to:** De wil om te participeren zou beter kunnen. Binnen de gemeente lijkt niet iedereen de doelstelling te onderschrijven. Onder de bewoners kunnen ook nog grote stappen gezet worden. Er is weinig verbondenheid met het ambitiemanifest. Dit gaat sinds de publieke avonden beter.
- **Enabled to:** De gemeente biedt meerdere mogelijkheden waaraan bewoners kunnen deelnemen.
- **Asked to:** De vraag om te participeren is er wel vanuit de gemeente. Deze vraag is echter nog niet groot. De publieke avonden zijn een goed voorbeeld waarin de gemeente vraagt om hulp van de bewoners.
- **Responded to:** De gemeente vindt het moeilijk om antwoord te geven op participatie. Gemeente luistert, maar zodra er echt wat moet veranderen lijkt ze terug te krabbelen. Bewoners hebben het gevoel dat er niets gebeurt.

Volgens het CLEAR-model heeft de gemeente Vlieland voor de doelstelling een aantal sterktes en zwaktes. Bewoners kunnen participeren en de gemeente biedt meerdere mogelijkheden om deel te nemen. Aan de andere kant moet de urgentie binnen de gemeente bij iedereen hoog op de agenda komen. Daarnaast kan de gemeente beter communiceren. De gemeente vraagt wel om hulp, maar dit lijkt niet te werken. Er kan gekeken worden naar andere manieren van hulpvragen. In het laatste

element valt ook nog een slag te slaan. Er is tot nu toe weinig gedaan met de bijdrage van de bewoners die zich inzetten voor de ambitie. Bewoners zien weinig resultaat van hun deelname.

Naast het CLEAR-model kijkt ONAF ook naar de ruimte die de gemeente vrijlaat voor burgerinitiatief. ONAF wordt in het volgende hoofdstuk uitgebreid behandeld.

7. Bespreking resultaten

In dit hoofdstuk kijken we beknopt terug op de resultaten. In hoofdstuk 5 zijn drie scenario's verteld vanuit de invalshoeken van de gemeente, externe partijen en bewoners. In hoofdstuk 6 geef ik een terugkoppeling op de theorie. Deze hoofdstukken geven bij elkaar veel informatie weer. Om hier overzicht in te krijgen, geef ik in dit hoofdstuk antwoord op de deelvragen van het onderzoek. Zie dit hoofdstuk als een filter voor de essentie van de voorgaande hoofdstukken.

7.1 Eerste deelvraag

'Welke activiteiten heeft de gemeente Vlieland de afgelopen jaren ondernomen richting bewoners om hen actief te betrekken bij de doelstelling energie zelfvoorzienend in 2020?'

De gemeente neemt een aantal stappen om de doelstelling te behalen. Zo verstrekt de gemeente meerdere subsidies die betrekking hebben op het besparen van energie. De gemeente kondigt dit meerdere malen aan in de nieuwsbrief Uit het Kastje. Daarnaast draagt de gemeente bij aan het verduurzamen van gebouwen zoals een aantal woningen en sportcomplex Flidunen. Ook heeft de gemeente gezorgd voor de nieuwbouw van een energie neutrale school. Toen de gemeente Vlieland inzag dat het behalen van de ambitie nog niet snel genoeg ging, heeft de gemeente Lab Vlieland ingehuurd om het proces te versnellen. Lab Vlieland heeft meerdere onderzoeken uitgevoerd. Een groep bewoners zag in dat er praktisch gezien te weinig gebeurde wat leidde tot de oprichting van burgerinitiatief Werkgroep 2020. De gemeente heeft geluisterd naar de ideeën die zijn voortgekomen uit de werkgroep. Aangezien het DE Team niet naar behoren functioneerde, heeft de gemeente de ECV opgericht. Deze energie coöperatie is vervolgens uitbesteed aan de bewoners van Vlieland. De gemeente vindt zichzelf niet de juiste partij om deze coöperatie te runnen. Ze stimuleert de ECV wel, door eens in de twee weken om de tafel te zitten met het bestuur en de coöperatie te faciliteren waar nodig. Een project van de ECV is de zonneweide, welke de gemeente ook stimuleert. De meest recente stap die de gemeente heeft gemaakt is het organiseren van twee publieke avonden in samenwerking met meerdere partijen onder de naam 'Vlieland Duurzaam!'. Tijdens de publieke avonden is er geluisterd naar de bevolking en zijn er vervolgens werkgroepen gemaakt om op verschillende onderwerpen bij te kunnen dragen aan de ambitie. De gemeente wil deze werkgroepen gaan faciliteren van kennis, geld en eventuele hulpmiddelen.

7.2 Tweede deelvraag

'Hoe zijn deze activiteiten door verschillende bewoners ervaren, en in welke mate heeft dit geleid tot een actieve(re) houding van de bewoners?'

Slechts één van de zeven geïnterviewde eilanders is actief geraakt door de inzet van de gemeente. Dit is een Vlielandster die geïnspireerd is geraakt door de presentatie van Søren Hermansen. De gemeente heeft in samenwerking met Lab Vlieland duurzaamheidscoördinator Hermansen op Vlieland uitgenodigd. Na de presentatie beseftte de eilander dat het niet langer zo door kon gaan wil men de doelstelling gaan halen. Hierop volgde een burgerinitiatief om met meerdere Vlielanders een groep te vormen die een bijdrage levert aan de doelstelling: Werkgroep 2020. Voor het vormen van de werkgroep is een advertentie geplaatst in de Vliezier. Deze advertentie heeft ertoe geleid dat een andere geïnterviewde eilander actief betrokken raakte in het behalen van de doelstelling. De overige vier geïnterviewde bewoners zijn niet actief geraakt door initiatieven vanuit de gemeente. Twee eilanders zijn actief geraakt door hun kennissenkring. De een is gevraagd om een bijdrage te leveren aan de postcoderoos van een familielid. De ander is actief geraakt doordat duurzaamheid een belangrijk onderwerp is in de besturen waarin de bewoner participeert. De overige twee geïnterviewde eilanders zijn geconfronteerd met de nadelige milieugevolgen. De eerste beseftte dat het klimaat aan het veranderen is toen er afgelopen winter maar twee uur sneeuw lag. De laatste bewoner liep 's avonds over het strand en zag al het plasticafval liggen. Dat was het moment waarin de Vlielandster beseftte dat er wat moest gaan veranderen.

Na de bovengenoemde momenten van initiatief heeft iedere eilander op zijn eigen manier een bijdrage geleverd aan de doelstelling van de gemeente. Opvallend is dat uit zes van de zeven interviews blijkt dat de eilanders zich inzetten om energie te besparen of klimaatverandering tegen te gaan. De doelstelling heeft weinig tot geen invloed op het gedrag van de bewoners. De actieve bewoner is intrinsiek gemotiveerd. Of er een doelstelling is of niet, zij zetten zich er hoe dan ook voor in. Kortom, de acties van de gemeente leidt niet tot veel acties onder de bevolking.

7.3 Derde deelvraag

‘In hoeverre is samenwerking tussen gemeente, bewoners en derden ontstaan die bijdraagt aan de doelstelling energie zelfvoorzienend in 2020?’

De gemeente Vlieland speelt niet altijd in op de initiatieven die bewoners nemen. Desondanks doet de gemeente wel een aantal pogingen om samen te werken met de eilanders. De belangrijkste en grootste samenwerking tussen gemeente en bewoners zijn de twee publieke avonden uit maart 2017. Tijdens de eerste bijeenkomst heeft de gemeente samen met de eilanders gekeken naar een nieuwe doelstelling voor 2020. Daar is uitgekomen dat Vlieland in 2020 CO₂ vrij moet zijn. Vervolgens is in de tweede bijeenkomst gekeken hoe dat bereikt kan worden. Deze publieke avonden zijn een belangrijk moment voor Vlieland kijkend naar de samenwerking tussen gemeente en bewoners. In samenwerking met Urgenda en Lab Vlieland is de eerste publieke avond voorbereid. Vervolgens is de eerste avond georganiseerd waarin samen met de bewoners gekeken is naar een nieuwe doelstelling voor het jaar 2020. In de tweede avond is gekeken hoe de sub doelstelling behaald kan worden. Hiervoor zijn onder de Vlielanders werkgroepen gevormd. De gemeente ziet de eilanders graag meer verantwoordelijkheid dragen, de bewoners wachten echter tot de gemeente de volgende stap zet. Urgenda probeert dit proces te begeleiden.

Naast deze publieke avonden is er in dit onderzoek nog een moment naar voren gekomen waarin de gemeente samenwerkt met bewoners. Zo zit de gemeente een keer in de twee weken samen met de directeur van de ECV om de coöperatie te feliciteren waar nodig. De gemeente biedt hulp aan, maar de Vliander neemt zelf het initiatief om hier gebruik van te maken. De directeur van de ECV neemt in deze situatie een actieve houding aan.

7.4 Vierde deelvraag

‘Welk beeld komt naar voren als het handelen van de gemeente wordt gelegd langs de vier parameters van ONAF?’

Aan de hand van ONAF kijken we in hoeverre de doelstelling van de gemeente Vlieland aansluit op de netwerksamenleving. De beleving van de burgers staat hierbij centraal.

- **Open:** De mening over de mate van openheid verschilt tussen de verschillende invalshoeken. De gemeente Vlieland vindt zichzelf open. Ze geeft toe dat dit vroeger minder was, maar dat de gemeente er steeds beter in wordt. Ze geeft aan dat dit niet anders kan in een kleine en gesloten gemeenschap. De gemeenschap denkt daar echter anders over. Alle zeven geïnterviewde bewoners lieten weten dat de gemeente niet heel open overkomt. Ze communiceert slecht. Actieve burgers komen op eigen initiatief wel in contact, maar minder actieve of non-actieve eilanders vinden de gemeente helemaal niet open. Informatie is lastig te raadplegen.
- **Nuttig:** Ondanks dat iedereen inziet dat de doelstelling om energie zelfvoorzienend te zijn in 2020 niet haalbaar is, vinden zowel gemeente als bewoners het belangrijk dat de gemeente de ambitie wel stelt. Men verwacht dat het anderen kan motiveren om duurzame maatregelen te nemen. Zes van de zeven geïnterviewde bewoners gelooft in het halen van de subdoelstelling: een CO₂ vrij eiland in 2020. Opvallend is dat de bewoners die zich inzetten voor duurzaamheid zeggen dat ze losstaan van de doelstelling. Deze heeft naar hun mening geen invloed op het gedrag. Zij zijn intrinsiek gemotiveerd om kosten te besparen of klimaatverandering tegen te gaan. Bewoners zien geen eigen voordeel, desondanks sluit de doelstelling wel aan op hun interesses of zelfs drijfveren.

- **Aanstekelijk:** De acties van de gemeente om de doelstelling te halen worden niet als aanstekelijk ervaren. Eilanders die zich actief inzetten worden niet beloond en krijgen weinig waardering. Geen van de zeven geïnterviewde bewoners is aangesproken op hun kwaliteiten of voelt zich uitgedaagd om de doelstelling te halen. De eilanders zien het nemen van duurzame maatregelen als een uitdaging om geld te besparen in energiekosten of een bijdrage te leveren aan het milieu en klimaatverandering tegen te gaan. Er zijn meerdere bewoners met kwaliteiten. De gemeente geeft aan op de hoogte te zijn van deze kwaliteiten, maar doet er weinig aan om de eilanders hierop aan te spreken.
- **Flexibel:** De gemeente is bereid om naar de bevolking te luisteren. Burgers met een actieve houding worden door de gemeente gehoord. Wanneer de plannen concreet worden, lijkt de gemeente al snel terug te krabbelen. Ideeën verzanden als snel in het ambtelijke apparaat. Desondanks heeft de publieke avond wel gezorgd voor co-creatie, waarin de burgers en gemeente samen hebben gewerkt aan een nieuwe doelstelling voor 2020 en aan een invulling om deze doelstelling te halen. Twee maanden na de laatste publieke avond hebben er echter nog geen activiteiten plaatsgevonden. Er is echter wel ruimte voor de ideeën van de eilanders. Hiermee toont de gemeente Vlieland aan flexibel te willen zijn, maar het is nieuw en burgers ervaren dit nog niet.

Een belangrijk onderdeel van ONAF is het begrijpen wanneer bewoners initiatief nemen. De momenten dat bewoners op Vlieland initiatief namen verschilt per persoon. Een van de bewoners is aan het kijken naar duurzame maatregelen doordat zijn zwager vroeg om mee te werken in een postcoderoos. Een andere bewoner werd geïnspireerd door de duurzaamheidsgoeroe Søren Hermansen. Na de presentatie beseft hij dat het anders moest. Deze beseftmomenten komen vaker voor. Zo'n moment had nog een eilander, hij vond al het plastic op het strand echt niet meer kunnen. Een andere Vlielandse beseft dat we niet langer zo door konden gaan toen hij afgelopen winter maar twee uur sneeuw heeft zien liggen. Er zijn ook eilanders die initiatief namen nadat ze met duurzaamheid in aanraking kwamen in de besturen waarin ze participeerden. De laatste geïnterviewde bewoner nam initiatief nadat hij een advertentie zag in de Vliezier. Dat was het juiste moment om een stap te gaan zetten. Opvallend is dat de meeste initiatieven los staan van de doelstelling. Actieve bewoners geven aan dat zij intrinsiek gemotiveerd zijn om geld te besparen in de energiekosten of om klimaatverandering tegen te gaan.

Conclusie

De gemeente Vlieland ziet in dat ze de doelstelling energie zelfvoorzienend in 2020 niet op eigen kracht gaat behalen. Klimaatverandering is een maatschappelijk probleem en de gemeente ziet graag dat de bewoners initiatief gaan nemen om een bijdrage te leveren in het tegengaan van dit probleem. Wat voor initiatieven zijn er en hoe gaat de gemeente Vlieland op dit moment om met initiatieven van Vlielanders? We kijken weer even terug op de hoofdvraag van dit onderzoek:

‘In hoeverre slaagt de gemeente Vlieland erin eilanders actief te betrekken bij de doelstelling voor de energietransitie, en in hoeverre biedt ONAF een kansrijk perspectief op hoe ze hierbij succesvoller kan zijn?’

De gemeente Vlieland probeert door middel van meerdere activiteiten de doelstelling van 2020 te halen. Ze slaagt er echter niet goed in om eilanders actief te betrekken bij deze activiteiten.

Van alle ondernomen stappen hebben een aantal activiteiten betrekking op het actief betrekken van eilanders. De gemeente Vlieland heeft een energieloket opgezet, gezorgd voor de oprichting van de ECV, organiseert informatieavonden en workshops, verstrekt verschillende subsidies en huurt externe partijen in voor kennis en poogt daarmee het proces in het behalen van de ambitie te versnellen. Hiervan zijn twee activiteiten succesvol. De eerste is de ECV. De gemeente slaagt erin de directeur van de ECV te betrekken bij de doelstelling. Eens in de twee weken zit de gemeente samen met de directeur van de ECV en zorgt de gemeente dat ze de ECV faciliteert waar nodig. Ze ondersteunt in kennis, hulpmiddelen en geld. De tweede activiteit heeft betrekking op de publieke avonden uit maart 2017. Op de publieke avonden waren relatief veel mensen aanwezig. De gemeente, ondersteunt door Urgenda, heeft in samenwerking met de bevolking besloten om een sub ambitie op te stellen: Vlieland CO₂ vrij in 2020. Deze ambitie moet nog worden goedgekeurd door de Raad. Desondanks blijft de ambitie energie zelfvoorzienend 2020 bestaan. De gemeentesecretaris ziet het loslaten van deze doelstelling als een brevet van onvermogen.

Weten wanneer eilanders initiatief nemen, kan de gemeente Vlieland helpen in het actief betrekken van burgers bij de doelstelling. Alle zeven geïnterviewde bewoners hebben op een ander moment initiatief genomen. Opvallend is dat slechts één van de zeven eilanders initiatief nam na een activiteit van de gemeente. De overige zes eilander hebben een stap genomen zonder dat gemeentelijke activiteiten daar invloed op hebben gehad. Eilanders die zich inzetten voor duurzaamheid geven aan dit te doen om kosten te besparen of klimaatverandering tegen te gaan. De geïnterviewde burgers zijn intrinsiek gemotiveerd en zegt dat de gemeente en haar doelstelling hier los van staat. Ondanks hun persoonlijke motivatie, geeft de actieve burger aan geen hulp te krijgen van de gemeente wanneer zij met initiatief komt. Daarbij communiceert de gemeente volgens de geïnterviewde eilanders slecht. Informatie is te vinden wanneer men op zoek gaat, maar ook de eilanders die niet op zoek zijn kunnen geïnformeerd worden over de doelstelling. De gemeente Vlieland kan meer doen om de eilanders op hun intrinsieke motivatie aan te spreken.

De hypothese blijft overeind staan. De gemeente kan een slag slaan door de vier parameters te verbeteren. Het onderzoek laat inzien dat ondanks de wil die de gemeente Vlieland heeft en de kansen die zij de bevolking geven, er weinig respons is vanuit de eilanders. Dit was al bekend. Het onderzoek verschaft echter een nieuw perspectief. Waar gaat het mis als we kijken naar de vier parameters van ONAF? Kijkend naar de eerste parameter lijkt de gemeente open, maar dit wordt alleen ervaren door de actieve burger. Om de doelstelling te kunnen behalen is ook de minder of niet actieve doelgroep belangrijk. Bij de tweede parameter blijkt dat geen van de zeven geïnterviewde bewoners de doelstelling nuttig vindt. Toch vinden alle bewoners het wel belangrijk om een doelstelling te hebben. Uit de derde parameter blijkt dat de eilanders veel kwaliteiten hebben, de gemeente doet er weinig aan om de eilanders hierop aan te spreken. De laatste parameter laat zien dat de gemeente flexibel is tot een bepaald niveau. Ze luistert goed, maar zodra ideeën concreet worden verzanden deze plannen in ambtelijke procedures. De gemeente ziet de bevolking graag verantwoordelijkheid nemen voor het

behalen van de doelstelling. Er is echter regelgeving die duurzame maatregelen weerhoudt. Daarbij verkiest de Raad schoonheid nog steeds boven duurzaamheid. De vraag en werkwijze is flexibel, maar niet flexibel genoeg om burgers actief te laten betrekken.

Gezien vanuit de theorie van ONAF schiet de gemeente op elke parameter te kort. Met name op de parameters Open, Aanstekelijk en Flexibel valt winst te behalen. De belevingswereld van de gemeente sluit nog niet aan op die van de bevolking. Vanuit de eilanders zijn weinig initiatieven ontstaan die door de gemeente zijn gesteund. De gemeente Vlieland slaagt er op dit moment niet goed genoeg in eilanders actief te betrekken bij de doelstelling.

In het volgende hoofdstuk worden een aantal aanbevelingen gedaan aan de hand van de parameters van ONAF, om de gemeente beter in staat te stellen bewoners actief te betrekken bij de doelstelling Vlieland energie zelfvoorzienend in 2020.

Aanbevelingen

De gemeente, bewoners en externe partijen hebben ieder voor zich, en in de samenwerking, nog niet de juiste manier gevonden om grote stappen te maken richting de energietransitie. Een aantal eilanders verliest langzamerhand de hoop in de gemeente. Er is de laatste jaren weinig gebeurd en het vertrouwen van de bevolking is geschaad. Eén Vlieland gaf aan dat zijn vertrouwen in de gemeente Vlieland verloren is. De gemeente kan zich proberen te bewijzen om dit vertrouwen terug te winnen. Opvallend was dat alle geïnterviewde eilanders zeer behulpzaam waren in mijn onderzoek. Niemand deed moeilijk en iedereen wilde graag meewerken.

ONAF is in het onderzoek beschouwd als hypothese. Het is voor de gemeente Vlieland geen garantie voor succes. Het denkmodel is nieuw en nauwelijks in de praktijk getest. Daarnaast is er tijdens het onderzoek gebruik gemaakt van een relatief klein aandeel Vlielanders (1,3%). De ondervraagde eilanders zijn allemaal op hun eigen manier bezig met duurzaamheid. Desondanks is er veel interessante informatie verzameld. Hieronder worden aanbevelingen gegeven met behulp van de parameters van ONAF. De aanbevelingen zijn gedaan volgens de structuur van ONAF.

Bewoners die zich helemaal niet bezighouden met duurzaamheid zijn in dit onderzoek buiten beschouwing gelaten. Het is voor de gemeente Vlieland belangrijk om deze groep eilanders wel aan te spreken aangezien zij de hulp nodig heeft van zo veel mogelijk bewoners. Kijken naar de openheid van de gemeente valt op dat de huidige communicatiemiddelen zoals de website, het energieloket, informatieavonden en meerdere huis-aan-huis bladen waaronder nieuwsbrief Uit het Kastje, flyers en meer, niet of slecht aanslaan op het non-actieve deel van bevolking op Vlieland. Het is niet zo dat ze helemaal niet werken. Er wordt aangeraden de bestaande middelen te blijven gebruiken. De huidige communicatiemiddelen kunnen wel verbeterd worden. De website van het energieloket is niet functioneel en niet *up to date*. Er kan iemand verantwoordelijk worden gesteld om de website bij te houden. Om de functionaliteit te verbeteren kan een *usability* onderzoek worden uitgevoerd. Het liefst onder de eilanders. In de nieuwsbrief kan meer nadruk worden gelegd op duurzaamheid. In maar liefst 45% van de nieuwsbrieven uit 2017 is niets geschreven over duurzaamheid. De prioritering van informatie kan heroverwogen worden. Daarbij wordt aangeraden op een minder formele manier te schrijven. Maak het meer aansprekend, laat zien wat mensen zelf kunnen doen en ondernemen.

Naast het verbeteren van de huidige communicatie kan de gemeente Vlieland kijken naar nieuwe communicatiemiddelen. Social media wordt op dit moment niet benut. Met social media kan op een eenvoudige wijze gemakkelijk informatie worden overgebracht op de bevolking. Naast Facebook, Twitter en Instagram kan er gebruik gemaakt worden van YouTube. Een medium waarbij men gebruik maakt van video's. Er kunnen nieuws-, informatie- en instructiefilmpjes worden gemaakt die regelmatig op het kanaal van de gemeente geplaatst worden. Door te huidige communicatiemiddelen te verbeteren en te kijken naar nieuwe mogelijkheden verbeterd de gemeente Vlieland de openheid van haar vraag en werkwijze. Om inzichtelijk te maken welke communicatiemiddelen het beste bevallen onder de niet of nauwelijks actieve bewoners kan een vervolgonderzoek worden uitgevoerd.

Vlieland kent veel ondernemers. Ondernemers zijn initiatiefnemers. Er zit een verschil tussen de werkmentaliteit en vooral drijfveren van ondernemers en de gemeente. Het werk van ondernemers kan beschreven worden als dynamisch, terwijl het werk van de gemeente veel stroperiger is. Dit staat met elkaar in contrast. De ondernemers zijn druk met hun eigen bedrijf en zijn gefocust op geld verdienen. Als de gemeente gebruik wil maken van hun werkmentaliteit kan zij proberen om een meer actieve houding in te nemen. De gemeente kan de ondernemers laten inzien wat de terugverdientijd is van investeringen in duurzame maatregelen. Daarnaast kan de gemeente de ondernemers ondersteunen in hoeverre investeringen kunnen helpen in meer geld verdienen.

De publieke avonden zijn een goed initiatief en worden door de bewoners herkend als nuttig. Direct contact en in de praktijk bezig zijn met duurzaamheid lijkt het beste te werken. Na de laatste publieke avond is er in twee maanden echter weinig gebeurd. Mislukte pogingen gaat ten koste van de energie

van de bewoners en het vertrouwen in de gemeente. Dit gaat ook ten koste van het nut van de werkwijze. De gemeente kan proberen ervoor te zorgen dat iedereen binnen de gemeente de doelstelling onderschrijft. De urgentie is zowel onder de bevolking als binnen de gemeente niet hoog genoeg. Volgens de gemeentesecretaris en de regieambtenaar duurzaamheid kiest de Raad schoonheid boven duurzaamheid. Uit het onderzoek blijkt dat de gemeente soms een gebrek heeft aan lef. De gemeente Vlieland kan kijken waar ze schoonheid met duurzaamheid kan combineren, en daarbij het lef hebben om daadwerkelijk stappen te nemen. Concrete subdoelstellingen, zoals de doelstelling CO₂ vrij in 2020, geven een stip op de horizon en kunnen een bijdrage leveren aan het nut van de ambitie. De geïnterviewde eilanders zien de subdoelstelling als haalbaar wat kan leiden tot meer betrokkenheid.

Door mensen aan te spreken op hun kwaliteiten (ideeën, ervaring, drijfveren) kan de gemeente betrokkenen laten inzien dat ze niet slechts als draagvlak fungeren. De wethouder geeft aan op de hoogte te zijn van de kwaliteiten van de eilanders, maar hier doet de gemeente op dit moment weinig mee. Het is belangrijk dat het voor deze eilanders helder is hoe ze hun kwaliteiten kunnen inzetten. Wanneer men niet weet hoe ze hun kwaliteiten kunnen gebruiken, gaan ze het ook niet gebruiken. Hier kan een sleutelfiguur voor worden aangesteld. Iemand die de kar trekt en een-op-een gesprekken gaat voeren. Dit kan iemand uit de gemeenschap zijn die beschikt over expertise op het gebied van duurzaamheid. Hij moet proberen de kwaliteiten van de eilanders in te zien, en te zorgen dat de bewoners weten hoe ze hun kwaliteiten kunnen inzetten en deze kwaliteiten honoreren.

De gemeente is niet flexibel genoeg om grote stappen te maken in het halen van de doelstelling. De gemeente is bereid te luisteren, maar loopt als snel vast in ambtelijke procedures. De regelgeving voor duurzaam is op dit moment te streng. Schoonheid wint het van duurzaamheid. De urgentie is nog niet hoog genoeg. Er ontbreekt lef bij de gemeente. Het is belangrijk dat de twijfels en valkuilen voor bewoners helder zijn. Daarvoor kunnen duidelijke werkafspraken worden gemaakt waarbij de verwachtingen van de eilanders voor de gemeente helder zijn. De gemeente kan beter aantonen dat zij flexibel wil zijn. Maak dit inzichtelijk. Zorg ervoor dat actieve bewoners de ambtelijke procedures begrijpen.

Wat veel terug komt is de mate van verantwoordelijkheid. De vier parameters van ONAF zijn een goed instrument om te kijken naar de situatie van Vlieland en te komen tot aanbevelingen. Maar wie is er verantwoordelijk voor het behalen van de doelstelling? Aangezien het om een maatschappelijke probleem gaat, die de overheid niet alleen kan oplossen, speelt verantwoordelijkheid een belangrijke rol. Zonder een gevoel van verantwoordelijkheid gaat de doelstelling niet gehaald worden. De adviseurs van Twynstra Gudde, de bedenkers van ONAF, kunnen verder kijken dan de huidige parameters. In situaties waar zich een maatschappelijk probleem voordoet is de V van verantwoordelijkheid een goede vijfde parameter: ONAVF.

Uiteindelijk is klimaatverandering niet alleen een probleem van de gemeente. Iedereen op de hele wereld krijgt te maken met de gevolgen van het veranderende klimaat. Desondanks is de gemeente Vlieland wel degene die de ambitie ondertekend heeft. Zij heeft niet de verantwoordelijkheid om het klimaatprobleem om te lossen, maar wel om de ambitie te halen. “Wij zijn de eerste generatie die het effect van klimaatverandering voelt en de laatste generatie die er wat aan kan doen” (The Washington Post, 2015).

Bibliografie

- Bastiaans, M. (2012). *Invloed op burgerparticipatie, een onderzoek naar drie factoren van burgerparticipatie op gemeentelijk niveau*. Rotterdam: Erasmus Universiteit Rotterdam.
- CBS. (2016, mei 26). *Verbruik hernieuwbare energie toegenomen naar 5,8%*. Opgehaald van Centraal Bureau voor de Statistiek: <https://www.cbs.nl/nl-nl/nieuws/2016/21/verbruik-hernieuwbare-energie-toegenomen-naar-5-8->
- CBS. (2017, april 7). *Vlieland*. Opgehaald van Centraal Bureau voor de Statistiek: http://statline.cbs.nl/Statweb/search/?Q=vlieland&SPT=True&SPV=True&SPD=True&USES_EARCHPARAMETERS=True&RC=GM0096&LA=NL
- Consumentenbond. (2016, oktober). *Onderzoek duurzaamheid Nederlandse stroomleveranciers*. Opgehaald van Wisenederland: <https://wisenederland.nl/sites/default/files/images/Rapport-stroomleveranciers-2016.pdf>
- De Nationale ombudsman. (2014, februari). *Participatiewijzer*. Opgehaald van De Nationale ombudsman: https://www.nationaleombudsman.nl/system/files?file=infomateriaal/participatiewijzer_februari_2014.pdf
- Duurzame Energie Unie. (2017). *De Duurzame Energie Unie wederom de groenste energieleverancier van Nederland*. Opgehaald van Duurzame Energie Unie: <https://www.duurzameenergieunie.nl/over-ons/nieuws/de-duurzame-energie-unie-wederom-de-groenste-energieleverancier-van-nederland/>
- Edelenbos, J., Domingo, A., Klok, P.-J., & Van Tatenhove, J. (2006). *Burgers als beleidsadviseur*. Amsterdam: Instituut voor Publiek en Politiek.
- Grontmij. (2011, mei 17). *Energievisie Vlieland*. Opgehaald van Lab Vlieland: http://labvlieland.nl/files/2015-01/a1031980_energievisie_vlieland.pdf
- Haan, Y. (z.j.). *Duurzame Waddeneilanden, op weg naar een energieke toekomst in 2020*. Opgehaald van Waddenzee: http://www.waddenzee.nl/fileadmin/content/Dossiers/Duurzaamheid/pdf/Krant__Onze_eiland_en_100_duurzaam.pdf
- is ook. (2016). *ONAF, het nieuwe SMART!* Opgehaald van is ook: <http://www.isook.nl/werk/onaf-het-nieuwe-smart/>
- Kettelarij, M. (2012, augustus). *De burger aan zet*. Opgehaald van Radboud Universiteit: <http://theses.ubn.ru.nl/bitstream/handle/123456789/2569/2012%20Kettelarij.pdf?sequence=1>
- Lenos, S., Sturm, P., & Vis, R. (2006, september 12). *Burgerparticipatie in gemeenteland*. Opgehaald van Tekstuur: http://www.tekstuur.nl/lokaleversterking/plv/download/common/def.rapport__quickscanipp-gemeenten.pdf
- Lowndes, V., & Pratchett, L. (2006). *CLEAR: Understanding Citizen Participation in Local Government – and How to Make it Work Better*. Opgehaald van European Challenge: http://www.europeanchallenge.eu/media/papers/ws1_Keynote_Lowndes_and_Pratchett_CLEAR.pdf
- Pröpper, I., & Steenbeek, D. (1999). *De aanpak van interactief beleid: elke situatie is anders*. Opgehaald van Universiteit Wageningen: <http://library.wur.nl/WebQuery/clc/971182>
- Schreurs, E. (2011, april). *Bewonersparticipatie in de netwerksamenleving*. Opgehaald van ubn: <http://theses.ubn.ru.nl/bitstream/handle/123456789/2969/2011%20Schreurs.pdf?sequence=1>
- Snoeker, B. (2014, april 11). *Initiatieven uit een krimpende samenleving: Een analyse van de omgang van krimp gemeenten met bottom-up initiatieven*. Opgehaald van Bouwstenen: [http://www.bouwstenen.nl/files/wijkplaats/Initiatieven%20uit%20een%20krimpende%20samenleving%20-%20Snoeker%20\(BJR\)%20-%202014.pdf](http://www.bouwstenen.nl/files/wijkplaats/Initiatieven%20uit%20een%20krimpende%20samenleving%20-%20Snoeker%20(BJR)%20-%202014.pdf)
- The Washington Post. (2015, augustus 3). *President delivers impassioned plug for his Clean Power Plan*. Opgehaald van The Washington Post: https://www.washingtonpost.com/news/post-politics/wp/2015/08/03/president-delivers-impassioned-plug-for-his-clean-power-plan/?utm_term=.4090003e8b93

- Tweede Kamer. (2014, juli 2). *Van verzorgingsstaat naar participatiesamenleving*. Opgehaald van Tweede Kamer der Staten-Generaal: https://www.tweedekamer.nl/kamerstukken/plenaire_verslagen/kamer_in_het_kort/verzorging_sstaat
- Van Dam, R., & Salverda, I. (2008, december 1). *Burgers en landschap deel 1: voorbeelden van burgerparticipatie en maatschappelijk initiatief*. Opgehaald van Universiteit Wageningen: <http://library.wur.nl.proxy.library.uu.nl/WebQuery/wurpubs/fulltext/44689>
- Van Houwelingen, P., Boele, A., & Dekker, P. (2014, maart). *Burgermacht op eigen kracht?* Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.
- Vereniging van Nederlandse Gemeenten. (2016, maart 14). *Dienstverlening 2025, Nederlandse gemeenten in een nieuwe relatie met de digitale samenleving*. Opgehaald van Vereniging van Nederlandse Gemeenten: <https://vng.nl/files/vng/20160607-pamflet-dienstverlening2025.pdf>
- Vlieland, G. (2017, maart 18). Nieuwsbrief. *Uit het Kastje*.
- Wales, C. (2006). *CLEAR Framework*. Opgehaald van Community Art Brabant: https://www.communityartbrabant.nl/sites/default/files/documents/clear_framework.pdf
- Woon Friesland. (2017). *Vlieland*. Opgehaald van Woon Friesland: <https://www.woonfriesland.nl/ik-huur-bij-woonfriesland/mijn-woonomgeving/plaats-wijk/vlieland/>

Afkorting en begrippen

Afkorting

ECV – Energie Coöperatie Vlieland.

OVV – Ondernemers Vereniging Vlieland.

Begrippen

Aanstekelijk – Gaat over de mate waarin mensen aangesproken worden op hun eigen kwaliteiten.

Duurzame of hernieuwbare energie – Energie waar de mens altijd toegang tot heeft en wat geen nadelig effect heeft op het leefmilieu en de mogelijkheden van toekomstige generaties.

Energie neutraal – Net zo veel energie verbruiken als dat je opwekt.

Energietransitie – Beleidsplan van de overheid om over te schakelen van fossiele brandstoffen naar duurzame energiebronnen. Hieronder vallen onder andere zonne- en windenergie.

Klimaatneutraal – Het broeikaseffect niet versterkend, de hoeveelheid daarvoor verantwoordelijk geachte gassen in de atmosfeer mag niet vergroten.

Postcoderoos – Belastingmaatregel voor bewoners die op eigen initiatief in de nabijheid van de woonlocatie duurzame energie willen opwekken.

Zelfvoorzienend – Zelf maken wat men nodig heeft.

Communicatiemiddelen

Uit het Kastje – Wekelijkse nieuwsbrief van de gemeente Vlieland.

Vliezier – Een wekelijks onafhankelijk nieuwsorgaan van het eiland Vlieland.

Bijlagen

1. Interviews

1.1 Interview burger

Energieambitie Vlieland

1. Kunt u me meer vertellen over het project op Vlieland?
 - a. Is duurzaamheid belangrijk voor u? (Drijfveren/motivatie)
2. Hoe staat u tegenover de energieambitie van de gemeente Vlieland ‘energie zelfvoorzienend in 2020’?
 - a. Wat is de aanleiding dat u deelneemt aan het project?
 - i. Wat drijft u hierin?
 - b. Waarom denkt u daar zo over? (Ga in op de houding van de respondent)
 - c. Voor welke maatregelen ziet u toekomst voor Vlieland?
3. Wat ging/gaat bijzonder goed dat bijdraagt aan de doelstelling?
 - a. En wat ging/gaat helemaal niet goed?
4. Wat voor reacties ontvangt u over het algemeen m.b.t. het project?
 - a. Van wie ontvangt u deze reacties?
 - b. Vindt u het belangrijk wat mensen ervan vinden?
5. Bent u bereidt te investeren in energiebesparende maatregelen en/of maatregelen voor het opwekken van duurzame energie?
 - a. Welke stap heeft u zelf genomen op het gebied van energiebesparing en duurzame energie?
 - i. Is dit zakelijk of privé?
 - ii. Wat heeft u moeten doen om dit tot stand te brengen?
 - iii. Ontvangt u waardering voor de stap die u genomen heeft?
 1. Waar bleek dat uit?
 2. Hoe belangrijk is deze waardering voor u?
 - b. Welke stap zou u graag willen nemen op het gebied van energiebesparing en duurzame energie?
 - i. Wel: Onder welke voorwaarden?
 - ii. Niet: Wat moet er veranderen voordat u het wel doet?
6. Heeft u vertrouwen in de doelstelling en het behalen daarvan?

Verantwoordelijkheid

7. Wie is volgens u de verantwoordelijke voor het verduurzamen van het eiland?
 - a. Waarom die groep/organisatie?
 - b. Wat doet die groep/organisatie op dit moment om aan de doelstelling bij te dragen?
 - i. Wat is uw ervaring met deze groep m.b.t. het behalen van de doelstelling?
 - c. Hoe ziet u uw eigen rol hierin?
 - d. Welke rol zouden die Vlielanders moeten innemen?
 - e. Wat zou de rol van de ondernemers hierin moeten zijn?
 - f. Wat zou de rol van de gemeente hierin moeten zijn?

Burgerparticipatie vs. overheidsparticipatie

8. Hoe komt u aan informatie over deze doelstelling en alles wat daarbij komt kijken?
 - a. Welk communicatiemiddel werkt voor u het beste?
 - b. Heeft u behoefte aan informatie rondom duurzaamheid op Vlieland?
 - i. Ja: Wat ziet u dan voor zich?
 - ii. Nee: waarom niet?

ONAF

9. Open
 - a. Hoe belangrijk vindt u openheid vanuit de gemeente?

- b. Hoe open is de gemeente Vlieland tegenover haar burgers?
 - c. Heeft dit invloed op de mate van uw betrokkenheid bij het project?
- 10. Nuttig
 - a. Hoe belangrijk is het nut van een gemeentelijke doelstelling voor u?
 - b. Hoe nuttig is de doelstelling energie zelfvoorzienend in 2020?
 - c. In welke mate voelt u zich betrokken bij de doelstelling?
- 11. Aanstekelijk
 - a. Hoe belangrijk is de aanstekelijkheid van een doelstelling volgens u?
 - b. Op welke manier is de gemeente Vlieland aanstekelijk voor haar bewoners?
 - c. Wat zet u ertoe om stappen te zetten die voortkomen uit de gemeente?
- 12. Flexibel
 - a. Hoe belangrijk vindt u flexibiliteit vanuit een gemeente?
 - b. In hoeverre ervaart u dat de gemeente Vlieland flexibel is in haar doelstelling?
 - c. Is dit van invloed op de mate van uw betrokkenheid?

Slot

- 13. Heeft u nog een aanvulling op dit onderwerp?
- 14. Wilt u verslag van mijn interview ontvangen ter goedkeuring van publicatie?

1.2 Interview gemeente Vlieland***Energieambitie Vlieland***

- 1. Kun je me meer vertellen over het project op Vlieland?
 - a. Vraag door op wat hij verteld.
- 2. Hoe staat u zelf tegenover de ambitie 'energie zelfvoorzienend in 2020'?
 - a. Is duurzaamheid belangrijk voor u? (Drijfveren/motivatie)
- 3. Wat ging/gaat bijzonder goed dat bijdraagt aan de energieambitie?
 - a. En wat ging/gaat helemaal niet goed?
 - b. Waar hebben jullie hulp nodig van de bevolking?
 - c. Krijgen jullie hulp van de bevolking?
- 4. Welke stap heeft u zelf genomen op het gebied van energiebesparing en duurzame energie?
 - a. Welke stap zou u graag willen nemen op het gebied van energiebesparing en duurzame energie?
 - i. Wel: Onder welke voorwaarden?
 - ii. Niet: Wat moet er veranderen voordat u het wel doet?

Verantwoordelijkheid

- 1. Wie is volgens u de verantwoordelijk voor het verduurzamen van het eiland?
 - a. Waarom die groep/organisatie?
 - b. Wat doet die groep/organisatie op dit moment om aan de doelstelling bij te dragen?
 - c. Hoe ziet u uw eigen rol hierin?
 - d. Welke rol zouden die Vlielanders moeten innemen?
 - e. Wat zou de rol van de ondernemers hierin moeten zijn?
 - f. Wat zou de rol van de gemeente hierin moeten zijn?
- 2. Heeft u vertrouwen in een goede afloop van de doelstelling?

Burgerparticipatie vs. overheidsparticipatie

- 3. Op welke wijze ondersteunt de gemeente Vlieland initiatieven m.b.t. het project?
 - a. Waarom doet de gemeente dit?
 - b. Welke rol neemt de gemeente in? (Stimuleren, faciliteren, etc?)
 - i. Wordt er waardering gegeven voor initiatief?
 - c. Zijn er samenwerkingsverbanden, zo ja: welke?
 - d. Wordt er gesproken met initiatiefnemers?
- 4. Hoe komen burgers aan informatie over overheidsparticipatie?

- a. Wat is het beste communicatiemiddel volgens u?
- b. Denkt u dat de eilanders goed geïnformeerd zijn?
 - i. Ja: waarom?
 - ii. Nee: waarom niet?
- 5. Wat moet er volgens u gebeuren zodat er succesvolle samenwerking tussen gemeente en burgerinitiatieven kan plaatsvinden?
 - a. Welke randvoorwaarden zouden er opgesteld moeten worden?
 - b. Welke maatregelen/instrumenten neemt/gebruikt de gemeente Vlieland om samenwerking te optimaliseren?

ONAF

- 6. Hoe open is de gemeente Vlieland tegenover haar burgers?
 - a. Op welke manier stelt de gemeente de Vlielanders op de hoogte van de ambitie?
 - b. In hoeverre is de vraag en jullie werkwijze open en benaderbaar? Waar wordt het zichtbaar?
 - c. Wat doet dit met de betrokkenheid?
- 7. Hoe nuttig is de doelstelling energie zelfvoorzienend in 2020?
 - a. Wordt de doelstelling en jullie werkwijze ook herkend als nuttig?
 - b. Kunnen mensen zich herkennen in de vraag en in wat de gemeente daarin doet?
- 8. Op welke manier is de gemeente Vlieland aantrekkelijk voor haar bewoners?
 - a. Op welke manier probeert de gemeente initiatief uit te lokken?
 - i. Bijeenkomsten/prijsvraag/ideeënbus/plannen en visies/internet en social media
 - b. Wordt er aangesproken om de mensen met kwaliteiten (ideeën, ervaring, drijfveren)?
 - i. Snappen ze ook hoe ze deze kwaliteiten kunnen inzetten?
- 9. In hoeverre is de vraag en jullie werkwijze flexibel?
 - a. Is er ruimte voor ideeën en handelen van de bevolking?
 - b. Is er ruimte om te leren en kan de vraag daardoor de veranderen?
 - c. Zou het flexibeler mogen?

Slot

- 10. Heeft u nog een aanvulling op dit onderwerp?
- 11. Wilt u verslag van mijn interview ontvangen ter goedkeuring van publicatie?

1.3. Interview externe partij**Energieambitie Vlieland**

- 1. Kunt u me meer vertellen over het project op Vlieland?
 - a. Vraag door op wat hij verteld.
 - b. Is duurzaamheid belangrijk voor u? (Drijfveren/motivatie)
- 2. Hoe staat u zelf tegenover de ambitie 'Vlieland energie zelfvoorzienend in 2020'? (rol, visie)
 - a. Waarom denkt u daar zo over? (Ga in op de houding van de respondent)
- 3. Voor welke maatregelen ziet u toekomst om de energieambitie van Vlieland te behalen?
 - a. Hoe ziet u dit voor zich op een dorpse gemeenschap als Vlieland?

Verantwoordelijkheid

- 4. Wie is volgens u de verantwoordelijke voor het verduurzamen van het eiland?
 - a. Waarom die groep/organisatie?
 - b. Wat doet die groep/organisatie op dit moment om aan de doelstelling bij te dragen?
 - c. Hoe ziet u uw eigen rol hierin?
 - d. Welke rol zouden die Vlielanders moeten innemen?
 - e. Wat zou de rol van de ondernemers hierin moeten zijn?
 - f. Wat zou de rol van de gemeente hierin moeten zijn?

Burgerparticipatie vs. overheidsparticipatie

5. Bent u bekend met de initiatieven die er op dit moment zijn rondom duurzaamheid op Vlieland?
 - a. Welke initiatieven zijn dat? (Kan zowel vanuit de burger als gemeente zijn)
6. Hoe vindt u dat de gemeente omgaat met burgerinitiatieven m.b.t. duurzaamheid?
 - a. Wat doet de gemeente Vlieland hieraan?
 - b. Wat is uw mening over de samenwerking tussen de gemeenten en haar eilanders?
7. Hoe komen burgers aan informatie over overheidsparticipatie?
 - a. Wat is het beste communicatiemiddel volgens u?
 - b. Denkt u dat de eilanders goed geïnformeerd zijn?
 - i. Ja: waarom?
 - ii. Nee: waarom niet?
8. Wat moet er volgens u gebeuren zodat er succesvolle samenwerking tussen gemeente en burgerinitiatieven kan plaatsvinden?
 - a. Welke randvoorwaarden zouden er opgesteld moeten worden?
 - b. Welke maatregelen/instrumenten neemt/gebruikt de gemeente Vlieland om samenwerking te optimaliseren?

ONAF

9. Open
 - a. Hoe belangrijk vindt u openheid vanuit de gemeente?
 - b. Hoe open is de gemeente Vlieland tegenover haar burgers?
 - c. Heeft dit invloed op de mate van uw betrokkenheid bij het project?
10. Nuttig
 - a. Hoe belangrijk is het nut van een gemeentelijke doelstelling voor u?
 - b. Hoe nuttig is de doelstelling energie zelfvoorzienend in 2020?
 - c. In welke mate voelt u zich betrokken bij de doelstelling?
11. Aanstekelijk
 - a. Hoe belangrijk is de aanstekelijkheid van een doelstelling volgens u?
 - b. Op welke manier is de gemeente Vlieland aanstekelijk voor haar bewoners?
 - c. Wat zet u ertoe om stappen te zetten die voortkomen uit de gemeente?
12. Flexibel
 - a. Hoe belangrijk vindt u flexibiliteit vanuit een gemeente?
 - b. In hoeverre ervaart u dat de gemeente Vlieland flexibel is in haar doelstelling?
 - c. Is dit van invloed op de mate van uw betrokkenheid?

Slot

13. Heeft u nog een aanvulling op dit onderwerp?
14. Wilt u verslag van mijn interview ontvangen ter goedkeuring van publicatie?